

INTERVJU SA LJUMTURIJE (LJUMKA) KRASNIĆIEM

New York | Datum: 12. mart, 2017. godina

Vreme trajanja: 143. minuta

Prisutni:

1. Ljunturije (Ljumka) Krasnići (Intervjuisana)
2. Anna Di Lellio (Vodila intervju)
3. Redžep Miftari (Vodio intervju/ Kamera)

Simboli komentara u transkriptu neverbalne komunikacije:

() – emocionalna komunikacija

{ } – intervjuisani objašnjava gestovima

Ostali simboli u transkriptu:

[] – dodatak tekstu da bi se bolje razumeo

Fusnote su redaktorski dodaci koje daju više informacija o mestima, imenima ili o izrazima.

Prvi Deo

Redžep Miftari: Kažite nam kako se zovete, molim vas?

Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Ja se zovem Ljunturije Krasnići, inače svi me znaju pod nadimku Ljumka Krasniqi. Rođena sam 13. avgusta, 1964. godine, u Peći. Moje detinjstvo nije jednostavno detinjstvo kao što su druga deca u moje vreme, obično druga deca u moje vreme, moji vršnjaci, kada sam se ja rodila, jer ja sam prošla preko nekoliko faza, doživela sam nekoliko poteškoće koja su bila nad vezana sa porodičnim poteškoćama koja su se desila u to vreme, u vreme kada sam se ja rodila. Osnovnu školu ja sam završila u jedno selo, selo Mala Jablanica, Kline do Peći, zatim od drugog razreda pa do osmog razreda ja sam pohađala u osnovnoj školi "8 Marsi" [8.Mart], u Peć. Rekla sam da prvi razred ja sam završila u Jablanici, htela bih da objasnim, zašto sam ja završila prvi razred u Jablanici.

Kada sam se ja rodila 1964. godine tada moj otac je bio politički zatvorenik... bio je zatvoren zbog političkih razloga i kao što je poznato naročito... protiv režima u to vreme. I tako, kada se vratio moj otac 1968, ili '69. izvinite, tada u to vreme on nije imao mogućnosti da se zaposli kao učitelj na ni jedno drugo mesto za to što je bio ranije u zatvor. Tako da, dala mu se prilika da se zaposli u jedno selo blizu Peći, Mala Jablanica, u osnovnoj školi, u to vreme "Moša Pijada". Tako da, on je tamo radio da bih bio sa nama proveo vreme, pošto smo bili... nama je on nedostajao više godina dok je bio u zatvoru, za to on je nas uzeo i otišli smo sa njim da živimo u selo Jablanica, tu je radio moj otac.

U to vreme ja sam imala pet godine i u to vreme ja sam voljela da idem u školu, jer u Peći gde su živeli baba i deda tamo gde je bila naša kuća, svi moji vršnjaci, drugovi i drugarice pošli su u školi, oni sa 2

Oral History Kosovo

moje generacije, pa možda malo stariji su bili od šest i sedam godina, za to i ja sam željela da idem u školi, kao oni. Zatim i mene me uzeo tata i upisao me na prvom razredu tako samo da me proba, malo

da mi ispuni želju za školom, mene me upisao na prvom razredu u Jablanici, u toj školi gde je i on bio učitelj i učio decu sa prvog razreda. Tako, on mene uzeo i na sreću ja sam pokazala uspeh i prošla sam sa prvog na drugom razredu. Sada na drugom razredu osnovne škole ja sam se vratila u Peći, gde smo se vratili sa roditeljima, dok tata je nastavio da radi, ali putovao je iz Peći u Jablanici, svakog dana sve dok je otišao u penziju, jer gotovo 40. godina on je radio na istom radnom mestu.

Sada ja bih da se malo nad vezujem sa mojom porodicom. Moja porodica protiče... ona je jedna porodica kako ih nazovemo u Kosovo, porodica došljaka. Moj deda je bio rođen u Kosovo, ali porodica pradede bili su rođeni u okolini Leskovca, tamo u to vreme su živeli albanski narod. Što znači, bila su ona mesta gde su stanovali u tim krajevima i od velikih pritiska i genocida koja su bila od strane Srba u 1878. godini, odmah nakon Prizrenske Lige, seobe i genocida, tu moja porodica, naši preci bili su prinuđeni da se vraćaju na Kosovo, u stvari vratili se u Albaniju. I tako da moja porodica visila Albanija Kosovo i to više puta.

U Albaniji do... godine, do posle drugog svetskog rata, živeli su moja porodica, tata, baba, deda i tetka. Tamo su rođeni moj tata i moja tetka. Moj otac je rođen u Drač 1934. godine. Vratili se posle rata i nastavili tu, zatim moj otac je nastavio školom... vratili se iz Drač u Peć. U početku u Vitomerice, jedno selo blizu Peći, zatim posle kratkog vremena otišli da žive u Peć. I ovde od onda i do danas pa i dalje moja porodica živi na istom mestu.

Moj otac je završio, sa profesijom, bio je učitelj. U to vreme da budeš učitelj, učitelj je poštovanje i učitelj koji je mnogo učinio za narodna pitanja, za pitanje prosvete i 1964. godine moj otac je bio uhapšen, uhapsila ga policija, od strane okupatora, uhapsila ga tadašnja vlast. Kao član grupe "Pokret za ujedinjenje Albanaca" u to vreme pripadao je grupi Adem Demaćia, da u grupi Adem Demaćia, ali on je bio u grupi Pećanaca, zajedno sa Ramadan Šalom, Sula Šalom, Remzi Baljokom, Ahmet Zekom, Ejup Kastratim i ovako. Ali, jednu osobinu ja bih da istaknem ovde, a ovo je za mene vrlo značajno. Rođena sam 13. avgusta, 1964. godine, zatim u junu iste godine, dok je moja mama bila na drugom stanju, zatvorili su mog oca, što znači ja prije rođenja, ja sam bila peto dete po redu u našu porodicu. Što znači bili su tri brata i dve sestre. Imam još jednog brata kasnije kada se vratio moj otac iz zatvora, mlađi brat, i u to vreme ja nisam bila još rođena.

Tako da moja majka je imala jako težak život. Na jednoj strani četvoro dece, zatim rodila mene, sa druge strane imala pritisak, psihički pritisak, pritisak... zatim zaboga ekonomski pritisak na ono vreme, nije imao ko da radi u to vreme. Imala sam dedu i babu ali bili su mnogo stari i mnogo umoreni 3

Oral History Kosovo

i rodila mene. Ono što je bilo mnogo posebno svega ovoga je činjenica da ja sam se rodila dan kada su moga oca sudili. Znači, zadnja rasprava kada su objavili presudu, ja toga dana sam rođena, taj dan ja sam se rodila. Tako da, dve-tri prethodne rasprave koje su bile, kako je išlo, javna rasprava koja je bila, javno suđenje kako se kaže... moja majka toga dana nije mogla da ide na suđenje jer toga dana ona je mene rodila, mene je rodila kući, ne u bolnici.

Otišli su deda i baba, otišli su da učestvuju raspravi, i moj otac je gledao i primetio da moja majka nije došla u raspravi i samo namigivao, kaže baba i on na to pita šta... baba dodirne svoj stomak {sa znakom stomaka} da mu daje do znanja da se porodila, on je pitao šta jer nije znao, na to baba pokaže sa dodiranjem sa rukom na uvo i tako {dotakne uvo sa rukom}. To znači da je žensko dete, ja sam ta cura, druga po redom. Tata kako kaže, uvek kaže da je bio jako radostan, "Mnogo sam se radovao." I za to su mene dali ime Ljunturije [radost]. Ko je meni dao ime Ljunturije? Nakon sednice, moj otac dobio kaznu i sve, Mustafa Radonići, sada poznati advokat, naji poznati u Kosovo i jedan aktivista za ljudska prava i zaštitu ljudske slobode, on je bio naš komšija, bio je mlad. Na to vreme bio je student i otišao i rekao je mom ocu prije nego da uzimaju mog oca iz sudnice, i reče njemu: "Mehmete, da li mi dozvolite da ja dajem ime devojčici?" On je rekao: "Da, kako da ne?" Reče: "Ljunturije volimo da joj dajemo ime, jer danas smo radosni". Tako da ja sam na to vreme dobila ime Ljunturije.

Sećam se, sećam se posle toliko vremena, pa posete za moga oca kada... one su mi pravili velike utiske naročito poseta u zatvor u Nišu. Prva i ne zaboravljena uspomena, imala sam gotovo četiri godina u to vreme kada... vrlo dobro se sećam, kada smo otišli ocu u posetu u zatvoru. Tada moja majka je radila ručni rad da bih mogla da nas kupi odeću, obuću jer kada smo otišli tamo u zatvoru voleli su tata i mama i svi da kada budemo otišle tamo da izgledamo lepo, da se lepo doteramo, da budemo ponosni, da ne bih rekli oni, policija oko zatvora: "Grehota, vidi kakvi su postali ovi", da nas gledaju milostivo. Za to ja sam se lepo doterivala i sećam se kako sam imala bele hulahopke i kada sam ja videla oca tamo daleko, vna ono mesto gde su nama dozvolili da ulazimo u dvorište. Moj otac bio je sedeo na jedno mesto kao u stolicu nekoj, sedeo je i čekao je nas, kada sam ga ja videla, mnogo sam se radovala i počela sam da trčim. Kada sam trčala, pala sam i cepala sam hulahopke koje jedva sam očekivala da ih obučem, cepala sam ih, meni nije mi bilo žao za povredu kolena nego meni žao hulahopki. Ovo je, sa tog vremena zapamtim ovaj slučaj, to je meni uspomena koju nikad ne mogu da zaboravljam, jedan od mojih uspomena za vreme posete moga oca u zatvoru.

Redžep Miftari: Možete nam reći, vaš otac kojom optužbom je bio u zatvoru i kako je to uticalo za vašu mladost?

Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Moj otac je bio optužen, njegova optužba je bila kako su ih nazvali 4

Oral History Kosovo

njih tada kao protiv revolucije. On je bio pripadao jednoj tako zvanoj grupi "Grupa za oslobođenje i ujedinjenje albanaca, bilo gde su. Znači za politička pitanja, politička i nacionalna pitanja, i ovo je uticalo da u našu porodicu svi smo mi nacionalno nadahnuti, nacionalno obrazovanje i dan danas imamo to mišljenje da mi od rođenja da do smrti ima da umremo za nacionalna pitanja.

Redžep Miftari: Kažite nam za vaš život u Peći i koliko je uticalo hapšenje vašeg oca?

Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Moj život nije bio mnogo... pa i kao detinstvo, bilo je teško, kao što sam i malo pre rekla. Ali, ovo je mnogo uticalo, hapšenje moga oca uticalo je u mentalitetu nekih ljudi u to

vreme, nas su zvali kao ne dobre ljude, ne lojalni prema tadašnje države. Nas su optužili i kao deca, i mi smo bili krivi. Mi nismo znali u to vreme šta se dešava u našu porodicu, šta se dešava u državi, zašto je moj otac u zatvoru, mi nismo znali, jedino što smo znali da naš otac nije u kuću i da je u zatvoru. Ovo je uticalo, na primer, ovo je bilo opterećenje i ova činjenica je nas vrebala ponekad. Kada smo izašli da se igramo na primer u mahali, tamo gde su bili naši vršnjaci i druga mahalska deca. Desilo se da izlaze njihovi roditelji, otac, majka ili braća, sestre koji su bili stariji, i uzeli su pod rukom njihovu decu i terali su njih kući i na to rekli su njima: "Nema da igrate sa njima jer ova deca su deca od špijuna". Tako da ovo nama je bilo krivo mada nismo ni znali šta to znači špijuni. U to vreme mi smo pošli da kažemo dedi: "Zašto smo mi deca špijuna?" A deda na to kaže: "Kada budete porasli saznaćete. Kada budete porasli saznaćete, vi ima da se ponosite, ima da se ponosite kada saznate zašto je vaš otac uhapšen, a to vreme ima da dođe".

I u školi, u školi kasnije, docnije u osnovnoj školi "8 Marsi" gde sam ja nastavila drugi razred i do trećeg razreda imali smo... zatim već počelo mentalitet učitelja, ljudi koji su počeli da napreduju, koji si počeli da uzbuđuju da budu svesni za nacionalna pitanja, počelo samosvijest, počelo da se popravlja nivo.... Pa kasnije, znači kasnije kada sam bila u školi, imala sam neku izvanrednu podršku od strane učitelja, učitelji su me voljeli, podržavali me. Sećam se jedna učiteljica muzičkog, učiteljica muzičkog, pokojna Šićeerie Imeri, ona je bila izvanredna učiteljica i rodoljubiva mada je predala muzičko. Sećam se i majka je govorila, kada nam bio otac u zatvoru, ona je došla kod nas. Došla u kući i starala se za našu decu, i pitala: "Da li imaš potrebe za nešto?" Zašto je ona bila? Moja starija braća, bila su u školi gde je ona predavala, uvek ona se pokazala pažljiva prema njima za vreme dok je moj otac bio u zatvoru.

Tako da, ovo je uticalo mnogo sa jedne strane pozitivno, ali sa druge strane u dečiju psihologiju ovo nas je mnogo opteretilo, kao deca. Zatim, tokom rasta mi smo postali svesni, rastom mi smo se samo svesniji i nadahnuti za nacionalna pitanja. Tako da povratkom našeg oca iz zatvora, sećam se kao danas, bilo je mesec maj, ne mogu da se setim dana ali znam da se vratio u maju mesecu i samo se 5

Oral History Kosovo

sećam kada se vratio. Izašli smo da ga sačekamo u Željezničkoj stanici u ono vreme, jer kada je pao Ranković, ko bajagi Tito je dao amnestije za svakog političkog zatvorenika, amnestirao je i njih, tako da moj otac sa svojom grupom, izašli su sa zatvora u maju mesecu, neko je izašao dva dana unapred, dok neki dva dana kasnije. Međutim, moj otac je izašao sa jednom pečkom grupom, izašli su na isto vreme. I sećam se onaj veličanstveni doček u Željezničkoj stanici, kada su izašli da dočekaju sa muzikom, izašli sa instrumentima, ne bih znala da kažem... da li mi liči na svadbu ili šta? Kao danas se sećam.

Zatim imali smo jednu sobu, bio napravio deda na brzinu, starinski znate poput *ode* gde su dočekali ljude, kao što je ranije bilo kod albanaca, poput *ode*, posebna u gradu. Dolazili su ljudi da obiđu mog oca, da se sretnu i da čestitaju. Sećam se, moj otac vazda me držao u naručje, dugo u svako vreme. Znači bogami taj momenat je postao moj elemenat nadahnuće, moje nacionalno nadahnuće. Jer ja nisam znala zašto dolaze ovoliko ljudi, počela sam da se naviknem sa tim ljudima i tom sredinom. I

kasnije su dolazili društvo moga oca ,dolazili su često naročito od onih koji su bili u zatvoru zajedno sa ocem, dolazili su obično tamo u Jablanici tamo gde smo Živeli u onoj kući, tamo su se skupili posle zatvora, tamo su mogli svi da dolaze. Tamo sam se sastao sa puno ljudi, danas se sećam samo možda dvojica jer više nisam i video naprimer Hirije Hana, Enver Talji, Kadri Kusari, svi su dolazili, Ahmet Zeka, Seljadin Daci, Ramadan Šala, ovi su dolazili često kod nas i sastali su se kod nas i kada smo imali veselje i zabave {ona opiše rukom}, oni su uvek napravili veselje, večere, sedeljle i zajedno pili i pričali. Eh tamo su moja sećanja, oni momenti, najbolji trenuci moga detinstva, svi oni koji su došli , kada su me videli rekli su mi: “Uha, koliko si porasla ti? Porasla si ti. Kako ide vreme, mi smo bili u zatvor kada smo dobili presudu...”

Zatim, kada sam počela... moje nadahnuće je na primer, u kuću kod moga oca kada mi nismo imali neki standard, znam nismo imali, na primer, veliki porodični luksuz, domaćinstvo, nameštaj, nismo imali. Ali kod nas naš otac šta je imao... imao je... jedino, njegova jedina želja je bila da kupuje knjige, naročito posle zatvora. I tako je bio napunio jednu biblioteku, kada kažem biblioteka, oču da kažem ne malu biblioteku nego jako veliku biblioteku, jako, za porodicu imali smo je, možda samo jednu sobu, jednu sobu, dan danas se sećam... bila je puno kniga. Na ono vreme, moj otac na mesto da kupuje nešto... na primer kako je moja majka njemu rekla: “Pa kupi bre čoveče koji kauč ili nešto drugo”, a on uvek je rekao: “Hajde, te stvari se mogu kupiti”, podigao je kredit i to kupio je knjige. Sećam se kao danas kada su došli knjige, onaj veliki kombi, kada su stigle knjige mom ocu, podigao je kredit!

Eh on je bio mnogo zadovoljan kada svaki... tu je bilo kao u biblioteci, kao u gradsku biblioteci, 6

Oral History Kosovo

fakulteta, uže porodice, šire porodice faktički. Dolazili su deca, dolazili su omladina, uzeli su knjige, uzeli čitali, vratili su, bilo je kao u gradsku javnu biblioteci. I od tada meni je ostala navika da čitam mnogo kniga. Na primer, Sterjo Spasse ja sam čitala na četvrtom razredu osnovne škole, komplet Sterjo Spasse. Zatim, kada je izašao komplet Jakov Xoxa, kada je izašao prvo izdavanje i stiglo u Kosovo, on uvek nadahnut da mi čitamo, kada su izdavali, izdavala “Rilindja” sećam se bila sam u sedmom razredu. Moj otac nije nas terao obavezno čitanje, ali imao je metode za nadahnuće da treba mi da čitamo za to je i kupio i sećam se kada je rekao: “Ove treba ti da čitaš”. Tako smo mi pročitali Jakov Xoxu, na sedmom razredu, ja sam bila, zatim Alji Paša Tepelena, ja sam pročitala na sedmom razredu, jer treba da se upoznamo istorijom.

Pošto je moj otac bio istoričar on nas terao da čitamo što više istoriju, što više i rekao je: “Onaj narod koji ne zna svoju istoriju, nema svoju budućnost. Tako da, učenjem istorije, naučiš da tvoja budućnost je svetlija”. Sa ovog kuta... i tako, ja sam bila nadahnuta i unutar porodice. Kada sam se vratila iz škole mi unutar porodice nismo imali ništa drugo u kući i ljudi su rekli tada: “Ako hoćete da idete u Albaniji, onda idite kod muhadžere”, jer nas su zvali muhadžere, “idite kod muhadžere, tamo ima da se osećate kao u Albaniji”, sve stvari kod nas sa zastavom, svi nadahnuti, albanska muzika, kasete albanski, i sve ostalo... albanska televizija, tokom rasta ovako je bilo i tako smo bili svi nadahnuti.

Jedne godine... srednoj školi, kada sam bila u drugoj godini, bila je 1981. godina. Tada su počeli prve demonstracije, kada sada mogu reći da ima 36 godina kada su bile. I sećam se kao danas ja sam bila u školi, bila sam u drugoj godini tehničke škole, u Peć, i sećam se 11. marta mi smo nešto saznali preko radio, slušali smo neku vest da su već bile neke demonstracije, ali tada nismo znali šta je to, kakve demonstracije. Imali smo jednog profesora albanskog jezika, na sreću bio mi je i razredni starešina, bio je Džavit Aljičkaj i on pokojni. On je bio jedan od najvećih nadahnutih, osim moga oca, on je bio drugi čovek od nadahnutih, osim oca, bio je on drugi čovek koga sam slušala za nacionalna pitanja, i baš on dođe i kaže meni i mojim drugaricama koje su bile tu, mi smo bile malo više poznate za nacionalna pitanja, bile smo dobre učenice, ali i nacionalno istaknute, na to on dođe i kaže nam, kao pita: "Da li ste čuli da su bile demonstracije?" Mi na to: "Da čuli smo ali ne znamo, šta je to, zašto?" I on kaže: "Kako zašto?" I nastavlja: "Ovako, ovako, ovako..."

Posle toga, 26. marta, kada su bile one druge demonstracije u Prištini, sutra dan organizovali i u Peć, tako da mi... Ja sam bila u to vreme sa nekim školskim drugaricama, bila jedna Zelfia Gaši, mi smo organizovali i neke druge drugarice, pa smo se obuvale, tolko koliko smo mi imali mogućnost izašli smo u demonstracije '81. Tako da, sutra dan, datum 31. marta otišle smo u Prištini, u onim... a 1. aprila bile su najveće. Tako da, ja sam bila ranjena u Prištini u demonstracije, ruka mi bila povređena

ruku i morali smo da se vraćamo. Ja sam bila sa Zelfije Gašiem u Prištini, otišle smo, otišle makar nešto da uradimo i mi, ko bajagi i mi da učestvujemo u demonstracije ali nismo uradili ništa, ali mi smo učestvovali. Ja sam se malo povredila malo i ništa, i vratile smo se, ništa nije niko doznao.

Posle toga, tokom godina, ja sam nastavila srednju školu, završila sam u Peći i voljela sam da studiram u Prištini. Faktički, ja sam sanjala da studiram u Zagreb. Željela sam da studiram industrijsku psihologiju. I jednoga dana moj otac i ako nismo imali uslove i ne bih mogao da mi pošalje sredstva za studiranja u Zagrebu, on mene reče: "Vidi kćeri moja jedina tvoja mogućnost studiranja je, makar ja mislim i predlažem da studiraš ekonomski fakultet u Prištini, mi imamo potrebe za ekonomiju, svaka institucija, svako mesto, gde god budeš otišao u svet, ekonomisti su traženi, tako da ti upiši se u ekonomiju". Ja sam njega slušala i registrovala sam ekonomiju i pravo da vam kažem najveća zahvalnost ide mom ocu za to što ja sam se upisala i studirala jer stvarno ja sam našla sebe ovde gde i sada radim.

Ja sam se upisala, znači '82., '83. ja sam se upisala na Ekonomskom Fakultetu sa velikim poteškoćama, poteškoće su mi bile za to što sam bila dete čoveka koji je bio zbog politike u zatvoru, i za nas nije bilo mesto jer mi smo bili kao "virus" za omladinu. Međutim, da se ja zaposlim, da se ja upisujem bilo je potrebno da polažem ispit kvalifikacije, prijemni ispit i svaka ocena da bude petica. Na to vreme petica je bila prolazna, posle mogu da se registrujem, ili ne? Na svu sreću ja sam polagala za kvalifikaciju, ispit za prijem, i tako mene su me primili. Moja sreća primili me na Ekonomskom Fakultetu kao redovna

studentica. Međutim, prva poteškoća sa kojom sam se suočila tokom studiranja bilo je smeštenje na studentskom domu. Otišla sam dala sam papire da dobijem pravo na studentskom domu za prvu godinu, kada sam išla da vidim dali mi izašlo ime, da li su me primili, zna se sigurno ne.

Zatim, otišla sam tada bila je Studentski Savez, gde smo mogli da dobijemo opšta informacije, otišla sam da saznam koju informaciju zašto nisu mi dodelili studentski dom, jer bilo uslov da budeš dobar student, imala sam popunjene sve uslove, oni mi kažu: "Nama je stigla neka preporuka u stvari i zabrana, u stvari stigla iz Peći, Komunistički Savez Omladine-Peć da ti nemaš pravo da živiš u studentski dom sa drugim studentima za to što ti si kćerka i bla bla bla e ovoga". "Okej". Onda ja šta da radim i rekao: "Kako da nastupim sada ja?" On reče: "Ti treba da ideš u Peć i da tražiš jedno pismo, oni da ti daju taj papir i ti da dođeš i da se registruješ na studentskom dom".

Ja toga dana, istoga dana, vraćam se autobusom za Peć, i pravo kod Saveza Komunista tamo, kod Centralnog Komiteta u Peći. Sećam se kao danas, ne ću da dajem imena, jedan od sekretara Komiteta i tražim da se sastajem sa njim. On me primio. Ja sam mu rekla: "Zašto ovako, ovako, 8

Oral History Kosovo

ovako?" On meni: "Pa zar imaš obraz da mi se pojavljuješ sa ovakvim zahtevima". Baš ovako mi je rekao: "Ti, imaš obraz da mi se obraćaš i da tražiš da živiš sa... mnogo dobro je tebi što smo te primili u fakultetu, nismo ti branili da se školuješ, jer vi ne zaslužujete ni da pohađati školu". Onda, izašla sam ja ali na moju sreću jedna od mojih drugarica je koje su tada studirale, ona je dobila dom. Tako da ja sam ilegalno stanovala u to vreme, stanovala sam sa njom u jednoj sobi ali ilegalno, vanredna. Tako da ja sam, nastavila svake godine na isti način sve dok sam završila fakultet.

Znači kao dete jednog takvog oca, politički zatvorenik, čoveka veterana prosvete, čoveka intelektualca koji je selo svog života posvetio nacionalnim pitanjima, njihova deca su bila diskriminirana. Oću da kažem, ja kao dete, moja braća koji su bili stariji od mene, završili su školu, nisu imali pravo da se zaposle, ne zaposleni. Moja sestra i ona je registrovala, studirala engleski jezik ona nije imala uslove da ide redovno u fakultetu, kao redovna studentkinja ali otišla je vanredno i studirala engleski u jedno završila je višu Komercijalni školu, ali da se zaposlimo malo više bili smo diskriminirani do.... Prva i jedina koja se zaposlila u našu porodicu od naše dece, to sam ja, i to 1989. godine u jednoj državnoj kompaniji, sa prebivalištem u Skoplje, Makedonija. Zatim oni su se preselili u Klini, gde sam se ja pojavila po konkursu i tu su me primili u računovodstvo u istoj firmi sve dok smo dobili privremene mere i kada su zatvarali skroz. Posle su zatvarali albanske organizacije gde god su bile, zatvorili su. I ja u to vreme bila sam ostala bez posla, i morala sam da radim privatno, bila sam knjigovođa. Posle počela sam da radim u jedno građevinsko preduzeće kao šefica u računovodstvo, tako sam nastavila, u struci i kao profesionalac ja sam radila mnogo, ali nikad nisam prestala da se bavim nacionalnim pitanjima, to je bila moja aktivnost.

Drugi Deo

Sada se okrenem onim godinama, tamo '89-'90., ovo je doba kada sam počela moju veliku aktivnost nacionalnog pokreta, velikih aktivnosti za nacionalna pitanja u Kosovo. Godina '89., ova je poznata za početak formiranja Demokratske stranke, ona je, kada je kada je počela veliki pokret, zbog toga ljudi su počeli da... ovo je znači posle izlaska rudara, nakon zatvaranja rudara [Štrajk] i '87-'88. godina, tada mi smo počeli da se sami organizujemo u gradu Peći, omladina koji su poznavali jedan drugog. Mi omladina koji smo bili naprimer, ja sam poznao jednog, on je imao oca ili majku za nas poznatu, porodično smo se znali da bi bili poverljivi ljudi, počeli smo da se organizujemo da zajedno funkcioniramo, na ovaj način u tom smislu ilegalno.

Tako da, '89. godine, ja sam se sastajala sa Anđeljinom, bila je Anđeljina Krasnići, Rešat Nurbojen, 9

Oral History Kosovo

Jahja Luka. Sa njima sam se sastao i počeli sastanci organizirano. Osniva se jedna, kao prvo osniva se Parlamentarna stranka u početku. Ja nisam bila učlanjen u Parlamentarnoj stranki, ali bila sam aktivista. Radila sam u svakoj stranki, u svakoj aktivnosti gde god da je, gde je bilo potrebe, oni su me zvali, zvali me za pomoć, ja sam bila aktivna u svakoj aktivnosti. Zatim, stigla je '90. godina, oču da istaknem kada je počelo ubistvo, demonstracije u početku '90. godina, demonstracije u Kosovo, prve velike demonstracije na to vreme, i u Peći ubijen je Fatmir Ukaj. Ovo je prvi događaj koji se nad vezuje na svemu, što se tiče moje aktivnosti [na] ono vreme pa do današnjeg dana, sve do pred rata.

Fatmir Uka ubijen je demonstracije 1990. godine, znači ovo je prva Žrtva na Kosovo. On je bio i moj brat od ujaka. Bio je mlad čovek. Ja sam bila u demonstracije toga dana. On se ubio. Bili smo svi rastureni aktivisti, neko sa jedne strane, neko sa druge, i toga dana njega su ubili. Ja nisam znala, ko je ubijen, rekli su: "Ubili jednog čoveka, ubili jednog čoveka, jedan je ubijen, ubijen", ne znam ni sada kako smo otišli. Rasturili nas... nikog nema, pitam se: "Ko je ubijen?" Na to idem ja u bolnici da vidim koji je taj koga su ubili, kad saznam da... vidim i moja majka tu, vidim i moga brata tu, braća od ujaka, pitam: "Ko je ubijen?" Oni: "Fatmira". Pa od toga dana i na dalje, ja sam doživela neki presek, ali ovaj presek u jedno mene mi je dalo neku snagu, neku... jačinu za aktivniji rad i osećanje, znači tu sam ja dobila snagu za jači rad, za veću radnju da se što prije oslobodimo od Jugoslavije, protiv tadašnje Srbije.

Ovako ja sam se sastala na sahranu Fatmira Uke. Ta sahrana je bila jedna od naj masovnih sahrana, koja se ne pamti tako masovno. U toj sahrani bila sam ja, ne da sam bila kao organizator jer to je bilo spontano, bila je prva sahrana oču da kažem ovo je prvi slučaj ubijanja i zbog toga senzibilizovao se celi narod. Bilo je ljudi iz celog Kosova, celo Kosovo na sahrani. Ne zapamti se takve slične sahrane, ne zamamljiva je bilo. Tko da ja ne samo što sam bila na ulogu organizatorke, nego ja se nađe iz porodice što me teralo da budem aktivna i imala sam društvo, moju sredinu, tako da mi smo učinili smo nešto,

kako da kažem, kao putokaz organizovanja Fatmirove sahrane. I tu sam se sastajala sa Serbeze Vokšijem, pokojnom i Fljamurom Gašijem.

Mi smo se tu satali na sahrani Fatmira, zatim sam se sastajala sa Verom, Vera Kolđeraj, Anđeljina Krasnići samo što smo se upoznale, i od tud mi smo se družili. Ovako, istovremeno su bili ubijeni i Alji Huskukaj, Ćamilj Daci i oni su bili ubijeni isto tako da....Tada na istom, znači na ovo vreme bilo je ubijanja naše omladine ili demonstancata ili bilo ko izlazi na ulicu mogao je da bude ubijen na to vreme. Date su vesti da... preko televizije da albanci se ubijaju između njih, albanci između njih, tako da Fatmir Uka je ubijen, ubijen je u krvi i ubijen je od krvnika, on je od njega ubijen, nije ubijen od policije nego je ubijen od krvnika. U stvari, porodica Fatmir Uka, znači otac, njegov deda i očev stric su

10

Oral History Kosovo

bili ubijeni, oču da kažem da bili su u krvnoj osveti prije 40 godina i više, ali ova krvna osveta bila je pasivna ni ti su ubili, niti su praštali, a u stvari stanje nije bilo tako, nego su voljeli da kažu da su albanci takvi, oni se ubijaju između sobom.

Tako da, tokom jedne sahrane, ne mogu da se sećam kome bila sahrana, ne mogu da se setim, na saučešće u stvari kako je onda bilo saučešće, ja i Serbeza se sastajemo i ona mene kaže, Serbeza mi reče da... "Tako i tako, počelo je između ljudima, počelo je praštanje krvne osvete, počelo je". Serbeza je bila jedna od njih i ona je nosila jednu duševnu ranu, i ona imala krvnu osvetu sa nekim i zbog toga ona se plašila da se neće desiti nešto i sa njenom porodicom. I ona mene priča, kako je već počelo neki pokret već ima prvih praštanja, ljudi se skupljaju, tako, ovako i ja nisam ništa razumela... uzela sam kao nešto drago neko dobro pitanje, ali ne ja da budem deo te grupe, tog pokreta jer meni se činilo mnogo velika čast da budem i ja tu.

Ali, jednog dana Riza Krasnići, jedan moj komšija, prije kada smo živeli u istu mahalu sa Rizom, pa bili smo i kao... i on je znao da sam ja aktivistkinja i kao porodica, dobra i on mi kaže, jednoga dana mi reče: "Ljumka, tako i tako, formirana je jedna grupa jedan Savet za Praštanje Krvi, bilo bih čast ti da dolaziš sa nama jer imamo potrebe za neke ljude da nam pomažu". Reče: "Šta misliš?" Rekoh: "Ti mene poštuješ ovim pozivom na ovu grupu, na ovom pokretu". Tako da od toga dana pa na dalje bili smo u istoj grupi ja, Serbeza, radili smo u Peći, tako reći mi smo pripremili slučajeve, otkrili smo slučajeve. Riza sa druge strane sa svojim učenicima, jer on je bio profesor, ja i Serbeza tokom celog vremena mi smo ispitivali ljude, ispitivali slučajeve, ja sam radila u Klini, i ispitivala sam ljude preko ljudima da otkrijemo gde ima slučajeve, gde ima ubistva, gde ima....

Ovako da, tokom nedelje mi smo otišli i pripremili smo slučaj za pomirenje... na primer u subotu ili nedelju kada su došli i grupa ljudi koji su pomirili, profesori, onih iz Prištine ili ljudi koji su bili mnogo poznati i vrlo poštovani i tu se prašta ili ne prašta krv ali obično su se pomirili. Tako da su ove bile moje aktivnosti koje dan danas su predstavlja jednu dobru aktivnost, jedan posao koji se poštovao i za mene

je bila čast i osećam se mnogo sretna jer mislim da sam bila deo nečemu što valja, nečemu da... vrlo humanog, ne samo nacionalno, ali i ljudska humanost jer malo više prekinulo se ubijanje između ljudima. Tu nisu bile samo dve porodice, nego to je otišlo lančana. Jedna porodica na vreme, neko danas, on mene, ja tebe, i tako su se kretale mnogo, ja sam mnogo ponosna, za činjenicu što sam bila deo ovoga Saveta.

Redžep Miftari: Da li možete da nam kažete koji poseban slučaj praštanja krvne osvete? Ljunturije

(Ljumka) Krasnići: Da, ima dosta slučajeva, ja sam bila u mnogo slučajeva. Ja sam bila na 11

Oral History Kosovo

jednom jako specifičnom slučaju, npr. a mogu da vam izaberem da vam izdvojim, jer sećam se jednog slučaja gde se osećam mnogo ponosna što sam doprinela u praštanje krvi. Imam slučaj u porodicu kod mojih ujaka. Stric moje majke je bio ubijen, tamo u davnim vremenima, mnogo davno, kao što sam rekla malo prije, strica Fatmira Uke, su ubili i ostavio je samo jednog sina. Ubili ga u isto selo, jer porodica moje majke imaju poreklo iz sela Lumbard opština Peći. Tamo su se ubili, dok su obrađivali zemlju kao i uvek kako su se ubili ljudi. I nije bila krvna osveta, on je ostavio samo jednog sina, sina jedinca. Druge porodice su pokušale da ga ne teraju na krvnu osvetu, da ga ubede da treba da nastavi ubijanje za krvnu osvetu, on je bio mali. Zatim kada je on porastao, i kada je stigao na ono vreme kada bih voljelo da izvrši krvnu osvetu u to vreme on se oženio, dobili decu i ta krvna osveta kao da se izgubila sa vida.

Mogu li ovde da prekinem? Prekinite malo, jer onako, malo sam... (i počela da plače)... od dakle?

Redžep Miftari: Otpočnite od... da li možete da nam kažete za porodicu, kakav je bio vaš život na praštanje krvi kada ste imali slučaj u vašoj porodici?

Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Da, u moju porodicu, u stvari u porodici mojih ujaka, porodica moje majke tamo je bio ubijen stric moje majke, praštanje te krvi nije bilo na vreme i nikad ka tako nastavljeno je u generacije, niti su praštali niti ubijali. Tako da tokom praštanja, za vreme praštanja krvi, porodica, moje majke [došli] i rekli su meni: "Vidi bre kćeri moja, pošto si ti u tom Savetu, vidi pokupi one ljude i nešto uradi. Pomirite jer ima jedna krv u moju porodicu. Nemojte nas ostaviti u ranama". Ja idem i razgovaram sa mojim ujakom, moj ujak brat od strica onome kome je ubijen otac. I ja njemu kažem: "Ujače Hadžia, ti znaš da ja sam u Savetu za Pomirenje Krvi i došla sam sa tobom da razgovaram i da ti kažem da mi hoćemo u ovoj nedelji da dolazimo skupa sa profesorom Anton Ćettom i vi da praštate krv". I on dvouman meni odgovara: "Ne, ne mogu da praštam krv, ja jedinac pa ima da kažu da sam slabić" i ja na tome i kažem: "Pa, ti dajko (ujače) nisi se osvetio koliko vreme, a sada je vreme da učiniš radi nacionalnih pitanja, radi pitanja Kosova, radi ovog kosovskog pokreta, ti treba da se slažeš i da se pomiriš, treba da praštaš krv", i on izdržljivoj strani i dvouman ni jednu reč nije rekao oko ovog posla.

Međuvremenu, njegovi sinovi, četiri njegovi sinovi, uticali na mene ja da ne stanem nego da obnavljam: "Ne mojte ostavljati ovaj posao, da ne ostavljamo da se odugovlači, da se ne odugovlači!" I jednog dana ja

upoznam njegovu porodicu, upoznam i Savetu za Pomirenje Krvi da treba da dolaze u subotu. Oni su došli, znali su da ima jedna krv u porodicu mojih ujaka i dogovorili smo se da jedne nedelje da idemo da ih pomirimo, kod porodice mojih ujaka za praštanje. Otišli smo tamo i oni su se pripremili, u stvari moj ujak ne, nego porodica od ujaka bili su spremni da nas dočekaju u onoj velikoj 12

Oral History Kosovo

sobi. Oni su pripremili lepo onaj salon, zvali su druge ljude, zvali ljude sa njihove mahale, zvali i koga ne jer je bila velika čast da ti dolazi Anton Četta, da dolazi Ramiz Kelmendi, i u Savetu Pomirenja, Mark Krasnići, Azem Škreli, Esat Staviljenci, Bajram Keljmendi, ovi ljudi da idu nekome u kući, u porodicu, ovo je bila velika čast u to vreme, veliko poštovanje.

Kada smo mi stigli, izašla je cela mahala, koje zadovoljstvo, samo da gledaš. Izašli da gledaju ko je, dolaze svatovi pomirenja. Otišli smo mi, ušli smo, tu je bio i moj otac, ja sam njemu rekla: "Tata idi i ti tamo jer bilo kako bilo ti ćeš da daješ neku pomoć, ima da nam pomažeš". Kada smo otišli tamo, ulazili smo, moj ujak ostao nem, ama nije mogao ništa, mi smo ulazili. Albancu kada neko ulazi u kući, nema kud, ulaziš u besu. Mi smo sedeli, kad je počeo da govori Ramiz Keljmendi, kao danas se sećam, kaže: "Hadži Gaši, ti znaš zašto smo krenuli kod vas mi", i on sagne glavu i kaže: "Da", ne govori tako ali sa glavom daje pozitivan odgovor: "Da". Nastavi: "Vidite, zašto smo došli mi? Ja ću da ti kažem neke stvari. Ti znaš o Kanun, prema Kanuna kaže on: "unuk za ujaka puca puškom," on reče: "Da," pita: "A unuk za ujaka?" Reče: "i prašta". On sagne glavu i kaže: "Da". I reče: "Eh na ovom slučaju ti praštaš, praštaš" reče: "mi tvoju unuku imamo sa sobom i ona sa svatovima ide za praštanje krvi," reče: "Mi od tebe ne tražimo da li praštaš krv ili ne, ali mi tražimo ako ti ne praštaš krv ima da prašta tvoja unuka", i on reče: sa ponosom, reče bez jedne dileme, sa ponosom "Da ovaj posao ja hoću da ostavljam mojoj unuci, neka ona prašta krv, ona neka odlučuje i reče mi: "Ustani da praštaš krv". Ja odmah ustala sam i praštala sam krv mojih ujaka.

Tako da ja članica Saveta za Pomirenje opraštala sam krv mojih ujaka. Bilo mi je jako drago, osećala sam se velikom srećom, oni pomireni! Zatim ja sa Serbezom, Fljamurom i Rizom otišli smo i u Lumbard i poneli smo im vesti krvnicima da su pomireni. Oni nisu imali pojma da je neko otišao da ih pomiri. Mi otišli smo noću i dali smo im ovu vest, kada su nas videli, da smo otišli noću: "Šta se dešava?" Mi na to upoznali smo njih: "Tako, tako i tako, mi smo došli, mi smo članovi Saveta za Pomirenje.... Tako, tako i tako mi smo došli da vas dajemo lepu vest, vama krv je opraštan". On ostade nem, ja na tome dodajem: "Ja sam unuka Hadžie Gašia, ja sam došla da ti opraštam krv. Mi smo opraštali krv bilo je Savet za Pomirenje, Ramiz Keljmendi, Mark Krasnići". Oni su se mnogo radovali. Tako da ja sam primetila da sam i ja jedna sasvim mala kap porodične radosti, ono što je bilo i kod mojih u porodici mojih ujaka. Velika radost, mnogo su se radovali. Vidite, tako...

Zatim nastavili smo po selima, po, po nekim... sećam se jednog slučaja mnogo... taj slučaj je mnogo užasan, taj oču da nadovezuje i sa ocem nekako jer... jednoj majci sa okoline Istoka njoj su ubili oca i ona nije htela da oprašta krv dok porodica jest, ali ona nikako da oprašta, teško je bilo na ovom slučaju.

da prašta krv, ja ću da se osvetim. Tako da mi smo otišli sutradan i nije nam opraštala. I kada sam se vratila kod kuće pričam mom ocu i pitam ga: "Tata oću da te pitam nešto". Tata: "A šta?" Rekoh: "Jedno pitanje ovako rekao: "na primer, daleko bilo da je neko tebe ubio i ti da mi kažeš meni, osveti se za mene, ja tebe da obećam da hoću da se osvetim, ali sada sa zahtevom naroda i u čast pokreta traži se da se oprašta krv kog sam ja obećala da ću se osvetiti, i da opraštam, šta bih rekao ti? Da li bih ja trebala da opraštam, da li bih ja trebala da držim obećanje?" On na tome reče: "Kada je u pitanju nacionalno pitanje ne treba da držiš lična obećanja". Lična obećanja se pokose za nacionalna pitanja. Na svim pogledima, i reče: "ne samo za mene nego celu porodicu da ti ubijaju, ako se traži od nacije, zahteva naša zastava, reče ne da treba samo da se oprašta nego i život da se daje. Tako da ovo je moj odgovor za nacionalna pitanja, za zastavu".

Tako da, malo više ja sam se razmišljala, zašto ona devojka nije htela da oprašta, tako da iduće nedelje malo se smirila ona, i pristala da se pomire i da oprašta krv i mi smo otišli. Posle dve nedelje mi smo otišli i ona je opraštala krv. Sećam se, kako se duševno uznemirila ona devojka, nikad nema da zaboravim. Ona njena kosa, u pletenici, kada je ušla u sobi, više smo mi plakali nego ona. Teško, pre teško! Bilo je više slučajeva, bilo je vrsnih rana. Otišli smo mi, sećam se jednog slučaja sa Serbezom i Flamuirom, bili smo u Dubovo, otišli smo tamo i... kada su ubili jednog mladog dečka. Oni su ubili i i sada mi otišli da ih pripremimo da nam opraštaju. Čudo ona njihova braća su nas poznavale, ja nisam znala da oni nas poznaju, mi smo bili mladi, kako da kažem mi nismo prodali važnost sebi, ko smo mi, niko i ništa, mi smo već otišli po put poštara tako smo smatrali sebe u tom smislu otišli smo d prenosimo stanje, da ubeđujemo ljude, da prenesemo dobre vesti i tako.... Kada smo otišli tamo u Dubovo i oni su bili dva brata i jednu sestru tu, roditelji nisu bili tu i nama su rekli: "Mi znamo zašto ste vi došli. Mi znamo ko ste vi, tako da nema potrebe da razgovarate sa nama, mi možemo piti kafu. Da li hoćete čaj?" Tako su nam rekli, mi smo se opredelili za kafu.

Bilo je mnogo kasno toga dana, to večer. Reče: "Iduće nedelje, kada hoćete, samo najaviti kada hoćete da dolazite, u koliko sati, krv ima da se oprašta. Mi smo odlučili ko god bude došao u našim vratima za ovo pitanje, ako nam dolaze poznati ljudi, mi ima da opraštamo krv našeg brata". I mnogo ljudski su opraštali krv toga dana mi smo otišli u Dubovo, sećam se kao danas, Anton Četta sa nama, retko je on došao samo na onim teškim slučajevima, ali naročito u okolini Peći, u grupi Peći bio je Mark Krasnići, Esat Staviljci, Azem Škreli, Ramiz Keljendi i Bajram Keljendi od poznatih profesora koji smo imali ali su završili velike poslove. Obavljali poslove ljudski koje poštovanje kada su nekome ušli u kući, ponos, ali i žalosno, tako reći u koliko ponosni toliko žalosni i ponosni.

Zatim sećam se, oću da dodajem da su se opraštali mnogo krvi, za malo vreme su se opraštali mnogo 14

krvi, mnoge rane, mnogo grobova, a mi smo otišli. Mi smo se delili u grupe kasnije, da u grupe. Sećam se kada je održan prvi Skup, zatim održali smo mi jedan Skup. Kada se organizovalo Skupština Pomirenja Krvi, Savet Pomirenja Krvi. Održan u Streoce, sećam se kao danas. Imali smo neke nesporazume u grupama, gde da se održavaju... u Jablanici, u Novoselo u džamiji ili da se održava u Streoce. Odlučeno je u porodici Rize, u stvari odlučio je Ramiz Keljmendi, on je bio tako odlučan, kada je on dao neki predlog, ni top ne može da menja. I odlučio da se održi u Streoce kod kuće Nimona Aljimusaj. Profesor Nimon Aljimusaj bio je jedan čovek jako dobar, bio je izvanredan aktivista, ne samo u pogledu pomirenja krvi nego i za nacionalna pitanja. I tako, tu je održan prvi Skup. Ja sam bila... ja, kao danas se sećam, ja sam bila ona koja je održala...

Redžep Miftari: Zapisnik?

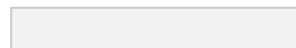
Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Eh da, izvinite zapisnik, meni se mešaju engleski, albanski, srpski (nasmije se), i zapisnik i sve ja sam vodila onoga dana. Kao danas se sećam, do toga dana su se pomirili 800 krvi, na ovo sećam se 800 krvnih osveta do toga dana. Za dan Skupa mi smo imali pomireni 800 krvi i selo Streoce je organizovao, bilo organizovano tako lepo i obezbeđenje kuće Skupa. Kada smo mi stigli, mi nismo znali, ni smo mogli kuda treba da se ulazi, sve traktorima okolo one kuće, cela u barikade i sve u redu. Tako da nakon završetka svega, jer kada se radi krijući onda stvari idu malo brže. Kada smo se vratili mi [kućama], policija već je stigla kod kuće Nimon Aljimuse i napravila je... kaži mi na albanskom bre (nasmije se)... tako da... stani malo...

Redžep Miftari: Zatim možemo da nastavimo ako nam kažete za onaj slučaj kod kuće profesora, kao rezultat toga što ste vi bili angažovani, a on je bio involviran.

Lumturije (Ljumka) Krasnići: Tamo ništa, nego...

Redžep Miftari: Koliko se sećate vi toga?

Lumturije (Ljumka) Krasnići: Ja... kada smo mi izašli, mi izašli smo, bili smo obezbeđeni i mnogo sigurni, mi smo se vratili, otišli smo svaki svojoj kući, toga dana bila je nedelja, i toga dana... kada smo se mi vratili, tada saznala je policija. Ali, policija je bila pogrešno informisana da Skup pomirenja krvi ima da se održava u Novoselo, u džamiji- Novoselo i kada su otišli tamo, na sreću nisu našli ništa, ni skup ni ništa. Tako da, kasnije su najavljeni, bilo je onih 'informatora' u ono vreme, imali smo uvek za mesto događaja da će biti u Streoce, tamo se održava, ali mi na sreću završili smo poslove oko skupa i vratili smo se kućama. Onda, oni su otišli tamo, ulazili tamo, tražili su, celu kuću demolirali, i šta ne... ne znam da li su bili uhapsili nekog, za tu stvar, ne sećam se.

Tako da, ali znam kako nam profesor pričao sutra dan da: “Nema šta da vidiš u moju kuću, ali nisu mogli ništa da pronađu”. I rekli su: “Ništa. Došli su ljudi, ja sam i pozvala na ručak, večeru, a oni na ručak su došli, i sedeli redom kao u ode po selima”. Tako da, ja mislim bez posledice, posledice u porodicu profesora. I tako nastavlja se lančana pomirenja sve do maja meseca, kada se održao i Skup za Pomirenje krvi kod Verrat e Llukës. Ono je nešto, koje svaki albanac, kažem svaki, neću da odvajam ni jednog, svi oni koji su bili svesni, oni koji su bili odrasli i ostarili i bili u stanju da razumeju nešto, taj dan je bio, jedna od najljepših uspomena za svaku generaciju. Jedna mobilizacija...

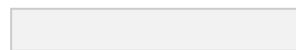
Redžep Miftari: Kako je došlo dotle... ?

Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Pomirenja?

Redžep Miftari: Prije toga, prije pomirenja, Velikog dana kod Verrat e Llukës?

Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Pa vidite, mi, kada je počela prva faza pomirenja krvi, mi smo imali pomirenja danas u jedno selo, sutra na drugom selu, otpočelo sada u velikoj meri, ljudi su formirali velike grupe, razne grupe ljudi koji su pomirili jer nije bilo moguće na primer jedna grupa, ili jedan Anton Četta, jedan profesor Mark Krasnići, jedan... da stižu u svakom slučaju pomirenja. Tako da, formirane su razne grupe prema raznim regionima Kosova i povremeno bilo je nemoguće da se ide na pomirenje, da se ide svaki dan da vršite pomirenja. Za to je odlučeno da se organizuje jedan dan za skup inače... u jednom skupu da se praštaju sve krvne osvete odjednom. Ko hoće da prašta krv, da dođe tamo i da prašta. Tako da, odlučeno je da se održi kod Verrat e Llukës za to što taj datum i ono mesto je bilo postalo kao simbol pomirenja za jedno vreme ... za vreme Hadži Zeke, u ono vreme kada je pomirio Hadži Zeka sa svojom grupom, grupom kada je bio Pečka Liga. Na to vreme oni su pomirili krvne osvete kod Verrat e Llukës, tu su pomirili, tako reći takva pomirenja. Ne u ovakvoj meri, ali tu je ostalo kao simbol pomirenja krvne osvete, Verrat e Llukës, datum 1. maj.

Tako da, odlučili smo kao simbol da bude, da organizujemo. Ne ja, nego oni su odlučili u Savetu, znači organizatori, bila je grupa organizatora, između njih je bio i Fljamuri koji je nama sve preneo za svaku stvar, za svaku informaciju, svaku radnju, mi smo saznali svaku informaciju preko Fljamura, Rize i uglavnom od profesora Ramiz Keljmendi. I organizovali smo predhodno, otišli smo jednog dana, dva dana unapred organizovali smo ljude, organizovali smo one, i mesto. Salji Cacaj, bio je jedan od organizatora koji je... scenario, on je bio opterećen sa ovim stvarima i mi smo se skupljali. Čudo, veliko čudo, ja ne znam kako su ljudi saznali, ne znam kako se saznalo u celo Kosovo. Da su ustali, čini mi se mnogo da kažem, da ne preterujem 1 milion, ali najmanje 500 hiljada ljudi kaže se, i kaže se da je tog dana bio minimum. Otišli smo, ali tamo zna se, tako se primećuje izvanredna i velika

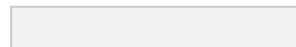
solidarnost naroda, ni po ratu ne znam koja bih mogla veća solidarnost može biti za neko drugo pitanje.

Sećam se kao danas, ja toga dana nisam imala moja kola, imala je Serbeza kola i mene je došla da me uzme kolima, jer mi smo bile u grupe, uzela mene u kolima, Esata Staviljeci, Azem Škreli i Bajram Keljmendi. Oni su došli po mene u Peći, tako da smo bila jedna grupa, i zajedno smo pošli kod Verrat e Llukës. Bože, kako je divno, ljepota da kažem ovako. Ljudi su izašli ulicom, organizovani seljaci na svoju inicijativu, mesili hranu, filije, pripremili hljeb, napravili priganice, šta sve nisu... doneli vodu, zamisli i limunade punili one svoje bakale, džugume i dali putem. Ti bre morao si da staneš, ti ako prolaziš i ne uzimaš jedno parče pite, ili parče filije, samo da ih povređuješ i ne da si ih poštovao, njihovo zadovoljstvo da staneš i da uzimaš jedno parče. Znači, organizovanje... Ženske su se lepo doterivale sa narodnoj nošnji, sve putem gledamo, od vrata na vrata izašle iz Peći do kod Verrat e Llukës, u seoskim naseljima. Kada gledaš po selima onu lepotu, tu se znalo da smo mi ujedinjeni ,malo i više mi smo ujedinjeni. Mi jesmo ujedinjeni, ne mnogo, ali akcija pomirenje krvne osvete na ono vreme je ujedinila albance u Kosovo, koliko toliko da ni jedna druga stvar ne bih mogla da ih ujedini. Ne znam, koji fenomen drugi bih mogao da ujedini albance u to vreme.

Zatim, kada smo tamo otišli, počeli ljudi, oni koji su bili na listi koji tek treba da opraštaju da izlaze predhodno u sceni, tamo u pozornici da opraštaju krv. Tada su počeli ljudi i sami su praštali krv, oni koji su imali krvnu osvetu i koji nisu još opraštali ,izašli sami u scenu. I tako postali veliki redovi, samo što su čekali jedan drugog i izašli i opraštali krv Anton Četti. Toga dana su praštali, opraštali oko, možda nisam tačna ali oko 60-70 ne znam baš koliko, znam da su opraštali mnogo krvne osvete, 66 ili koliko ne bih znala. Znam da je bio veliki broj krvne osvete, ali kasnije bilo je posledica. Kada smo se razišli mi, svi ljudi koji su pomirili, ljudi koji su došli, kada su počeli da se raziđu bilo je malo trzavica neke posledice ali to su sitnice i lako se zaboravljaju, one posledice, one pretnje od strane vlasti, odstrane policije, od... ali to nije važno, prođe to. Mi u glavnom postigli smo naš cilj, pomirili krvne osvete bez kojeg incidenta, narod se vratio, svaki na svoje mesto, u njihovim kućama i od toga dana do danas dobila veliku važnost, veliki odjek. I u ljudima nekako pojavila se neka solidarnost između, još više, pobratimilo se na to vreme, pobratimilo, i nad vezani su bili između. Tako su postali vezani da su počeli da pomažu, pomagali su jedan drugog finansijski, moralno i svakako.

Redžep Miftari: Možete sa nama da delite nekoliko uspomena, koja su posebna koja su ostali u vas sa vašim najbližim saradnicima i sa ljudima sa kojim ste zajedno vodili pomirenje krvne osvete?

Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Sećam se jednog slučaja na primer ja ću odvojiti jedno pomirenje. Bili smo u jedno selo, okolina Peći, mislim tamo negde prema Pečkoj Banji. I mi smo tamo otišli, otišli 17

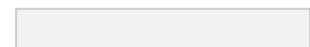
sa... da ih pripremimo tokom nedelje, jer oni nisu hteli da opraštaju krv za to odlučili smo da idemo jedne nedelje, da im ulazimo u kući onako kako smo otišli svake nedelje da ih obeđujemo da opraštaju

krv. Kada smo ušli unutra, onaj poglavar kuće, znači, otac ubijenog, on nije mogao nikako da se slaže i kaže: "Ja hoću da se osvetim", tako on reče. Sećam se Azema Škrelia koji je imao jake reči i mnogo pametne i na to on kaže: "Pa dobro bre Čoveče, ti bi se osvetio, samo kada bih imao jednu dugačku pušku i da ga ubiješ odavde, ti bih njega ubio". Znači, ti nisi njega ubio do sada hoćeš da teraš decu, da tvoja deca idu da se ubijaju. Tako mu reko: "samo kada bih imao jednu dugačku pušku i da ga ubiješ odavde, ti bih njega ubio, ali ti nećeš ubiti". Reko: "Ustani, i prestavljaj se ljudski i sada odmah opraštaj krv". Reko: "Ne ubici, ne njemu, nego nama opraštaj, pa ne i nama, onda praštaj ovoj omladini ovde, Kosovskoj omladini za budućnost Kosova, za budućnost tvoje dece, za budućnost albanske nacije".

I on sedne, dok stoji, vidi sebe da... verovatno video da sa onom dugačkom puškom, Azema Škrelia i sa onom ne bih mogao da ubije, ustao i sa velikom dilemom, dvoumno reče: "Pa bre ljudi ne znam šta da vam kažem, samo oću da vam praštam krv". Ustao je i počeo da plače, znate na ovom momentu ja se sećam samo zbog puške Azema Škrelia, ona puška Azema Škrelia, puška dugačka Azema Škrelia sećam se lepo kako... tako mi je sveže u glavi to je uticalo da se oprašta krv. Ima mnogo slučajeva gde god smo otišli, svaki slučaj ostane kao uspomena. Sećam se od dana u dan, povremeno, momentima do momenta.

Ali ovi profesori, saradnici, znači saradnici, oni nisu bili moji saradnici, oni su bili veliki ljudi koji su vodili lančana pomirenja. Jer, kada ne bih bili oni, verujte da pomirenja bih bila jako teška, išlo bih velikim poteškoćama. Oni su bili značajni ljudi i stvarno grehota je što nisu preduzeli neku o angažovanje, na primer Anton Četti, do današnjeg dana niko se ne seća još da ga podseća sa jednim lapidarnim spomenikom, ili jednim... mada ja sam čula da su dati zahtevi za jednim da se posveti jednim lapidarnim spomenikom, izgleda su u mislima. Esat Staviljci bio je veliki čovek, verujte da je imao značajne reči, temeljite reči, jedan profesor, veliki građanin, znao je on onim... mi kako kažemo Anton Četta, Mark Krasnići i ovih znali su po nekad da govore naučne priče, priče uz kojih se nauči u ode, seoske priče, priče koje težu vredno u tim sredinama. Međutim, Esat Staviljci kada je govorio, on je upotrebljavao onaj građanski način kojim je uticao na pomirenje krvne osvete... ubijanje praštati.

Redžep Myftari: Kod Verrat e Llukës kako sećate onaj dan? Možete nam opisati, govorili smo kako je prošlo putem, kako su izašli Žene, deca, ljudi, mladi, odrasli i ispratili vas, dočekali, ponudili hranom, a atmo kada ste stigli na navedenom mestu, kako sećate one ljude? Je ste bili sa društvom... ?

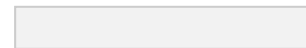
Ljumburije (Ljumburka) Krasnići: Vidite, moji naj bolji utisci na koja se sećam najviše, da se sećam jedne slike onoga dana jeste mahom ljudi sa belim kapama, znači ljudi koji su došli većinom bili su u beloju boju. Što znači, pun skup belim kapama i oni koji su bili seljaci, i ostali sa belim kapama, mahom ljudi su toga dana stavili bele kape. Što znači, tu smo gledali veliki ponos, belu boju, ponos. Sećam se i profesor Anton Četta bio je u sceni. Ja sam bila sa... ja, Fljamur, Serbeza, nikad odvojeni, mi smo bili sedeli u zemlju nekrštene noge kao danas. Sali Cacaj bio je, on je slikao i organizovao. Posle, sećam se jedne

Žene. Sećam se jedan slučaj jedne žene, kada je ona ustala da prašta krv za svog muža. Ona mi ostavila veliki ustisak mene. Kod albanaca oprašta se krv, ne oprašta se krv za muža nego krv za sina, brata, strica, ali ovo kada žena je prašta krv, oču da kažem žena da prašta za muža ne dešava se.

Međutim, toga dana nama je ostavilo svima veliki utisak kada je praštala za muža, zašto? Za to što ona je imala malu decu. Posle mi smo se dogovorili za to što je imala malu decu, mnogo mala deca. Ubili joj muža, oni njeni deveri nisu hteli da praštaju krv i ona izašla javno i praštala krv pored tolikog skupa, pored celog Kosovskog naroda. I reče: "Pored ove omladine, ja praštam krv", ona lično se obraća Anton Četti: "Praštam krv za moga muža". Malo ljudima izgledalo malo folklorizovano. Međutim bilo je jako iskrena stvar, što znači ono opraštanje, uticalo u njegovoj deci. Ona svojoj deci skinula jednu ranu, jednu životnu ranu. Znači, još jedno breme da skine deci, teško breme krvne osvete i stvarno bilo je zavidno, jako cenjeno, vrlo dobar gest. I ja za sebe, učinila bih isto. Pričali su: "Zašto za muža?" Ja sam rekla: "I ja za sebe, učinila bih isto. Da mi neko ubije muža, drugi ne opraštaju krv, decu imam malu, od mene traži nacija ja praštam izašto da ne opraštam?" Tako da ovo je mene ostavilo velike utiske kao jedan način praštanja krvi na tom danu i slika tih ljudi koji su se skupili i tu nije se moglo gledati ništa drugo osim bele boje, znači ljude sa belim kapama.

Da, sigurno da se sećam i ono drugo što je bilo okolo, sećam se onih tenka, policije koja je bila okolo, ali ni na kraju pameti... bili su okolo, videli smo, ali kao nismo ih videli. Oču da kažem, nisu nam ostavili utisak jer ovo je bio veliki događaj koji se razvija, nisu nam bili ništa pored situacije, šta su oni na ovoj... mi obavljam jednu našu misiju, jednu značajnu misiju, mnogo vredi. Policija obavlja svoj posao, ako se nešto dešava, mi smo već bili završili. Pa bila je jedna prepirka, malo, njih su hapsili nekoliko njih i sećam se one hrabrosti profesora Zekeria Cana. Ono je nešto što se ne može zaboravljati od nikoga, nešto ne zaboravljeno od sviju. Ko god je gledao, i mislim da su svi gledali, tako mi se čini. Većina koja je bila tu videli su onu veliku hrabrost Zekeria Cane, kada je izašao pored policijskog tenka i rekao, jer oni su htjeli da ulaze i on na tom trenutku kaže: "Pucajte, pucajte". I otvara [košulju] kao Mic Sokoli. Mi smo njega nazvali Mic Sokoli.

On je bio mnogo hrabar i euforične prirode u nekim momentima i pronašao je momenat i nije se 19

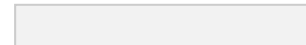
merio nije gledao, otvorio je: "O pucajte!" I to na srpskom je rekao. Zatim, policija je primetila da... ako budu pucali pored ove velike mase situacija eskalira, tako da oni su se vratili, i ulazili na svoja mesta i mi smo prolazili. Posle toga, oni su bili uzeli Zekeria Canu istoga dana, ali napustili su ga istoga dana da napustili su ga istoga dana. Zatim nakon završetka pomirenja krvi... eh ovo je najbolja, nakon završetka pomirenja krvi. Obavljeno je sve i mi smo otišli. Verujte, dolazili su seljaci, jer mi smo bili blizu, mi smo bili Savet Pomirenja, svi koji smo bili, bili smo blizu sedeli svi redom tu pored njih, svi smo bili sedeli u livadi. Došli su seljaci, došli su da nas pozovu na ručak, od tuda posle da idemo na ručkove, po oda, i ne što su priredili ručak, nego da su došli da nas poštuju u oda, da ulazimo. Tako da, profesori su se odvajali, neko u jednoj odi, neko u drugoj odi na doček.

Mi smo se potrefili u jednoj odi tamo, barem imam jednu sliku tu, ja, Serbeza i profesor Azem Škrelia. Tamo posle Verave tē Llukēs stajali smo u jedno selo, kod jedne porodice jer i on je bio... i on je doprineo tokom pomirenja krvi pa po svakoj ceni da mu idemo, pozvao je nas na ručak kod njegove porodice, otišli smo i taj dan ne mogu zaboraviti, ono... Ču da kažem ona plemenitost, velikodušnost albanaca koja se pokazala toga dana, bila je velika u stvari naj više plemenitost za to što su se praštali krvne osvete, mnogo ih je bilo, praštali ljudi krv, hrabrost, velika hrabrost kada su toliko krvi opraštali toga dana. I hrabrost i plemenitost ljudi koji su stigli sa svih strana Kosova da na opraštanje krvi, znači samo da bih učestvovali pomirenju kod Verrat e Llukēs. Ovo je bilo nešto fenomenalno, dobilo veliki jek. Tako da, uticalo je da budemo svesni malo više nacionalno i sigurno da su otvorili oči.

I od toga dana i na dalje, pomirenje krvi počelo da se ređe pojave, jer od jednom su se pomirili krvne osvete samo tu i tamo neki slučaj za pomirenje. Profesori su se razišli. Međutim se nastavilo, nastavljeno je, neko je nastavio. Mi smo nastavljali možda do septembra meseca pa i kasnije su otišle razne grupe tu i tamo.

Redžep Myftari: Možeš da nam kažeš za neki događaj, kojoj se ti sećaš koja je karakteristična i može se smatrati sa humorom ili od onih teških momenata koji događaj je uticao u vas da se osećate drugačija?

Ljumburije (Ljumbka) Krasnići: Da ima takvih slučajeva. Ja bih za vas pričala na primer, jedno koje je bilo malo više relaksiran, u takvim trenucima pod pritiskom smo bili, pritisak ono je bilo, pritisak je bilo u takvim momentima kada se oprašta krv, ono. Sećam se jedne prilike bili smo u okolini Kline, tamo u tim selima oko Kline. Ja inače radila sam u Klini u to vreme. Radila sam u jedno trgovinsko preduzeće i kada smo otišli onoga dana mi smo pomirili toga dana pomirili krv, nakon pomirenja krvi baš u momentu kada smo izašli, porili se i izašli. Poglavar kuće okrenuo se i obratio se Azema Škrelia sa ovim rečima: "Profesore mi smo vama opraštali krvnu osvetu, a vi ima da nam poklonite ovu devojku, 20

jer mi nećemo da pustimo ovu devojku da ide nikako, samo vi možete da idete". A profesor Azem njima kaže: "Eh vala ne može, imamo mnogo devojke, koju oćete uzimate je ali nju ne možemo, jer ona je najbolja, i ona je naša". Ovake počne ovaj razgovor kao u šalu a dok oni su stvarno mislili ozbiljno, stvarno oni su mislili ozbiljno... ovo pitanje oni su razmatrali po oda, oni tumačili ovu stvar, ovo je bilo sve oko mene. I tako kako god smo otišli negde sa profesorom on njima je pričao: "Plašim se da neće i ovde pa nam prose curu, ili neku curu more. Koja cura ima danas red da se prosi danas?" Bilo je momenata ovako kada smo u momentima imali malo humora, momenti relaksa pa i u ovim opraštaju krvi, u naj težim momentima.

Redžep Myftari: Možete nam reći sada kada se smanjio broj krvne osvete već je manji broj... ?

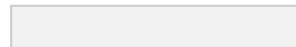
Ljumburije (Ljumbka) Krasnići: Da ona burna aktivnost je pala, još malo je bilo ostalo... i posle šta ste rekli?

Redžep Myftari: Pa da nam pričate sada od ove faze kada ste završili opraštanje krvi, kojim putem se nastavlja tvoja aktivnost oko nacionalnih pitanja?

Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Pa, posle opraštanja krvne osvete tokom '90-'91. onda moja aktivnost je nastavljena, nije da sam ni jednom stajala ni jednog momenta, onda ja sam nastavljala svoju aktivnost još više. Počeli smo u udruženje, organizacija "Majka Tereza", tamo sam bila više angažovana. Osnovana je organizacija, udruženje ne organizacija, udruženje "Majka Tereza". Međuvremenu, ono vreme omladina Peći, mi nismo bili... otpočeli smo da osnivamo stranke, znači Republička stranka, Demokristianska stranka, Albanska Demokristianska, zatim Liberalna stranka pa Parlamentarna. Formirana su bila nekoliko stranki, međutim mi u Peći bili smo, toliko je bilo omladina koja je bila aktivna koja u svako doba, počevši od '89 pa do početka rata bili smo uvek zajedno, neodvojeni, imali smo zajedničku radnju zajedno delovali u grupi... i to jedna velika grupa, ogromno i tako, pa se delili.

I počeli smo našu aktivnost '91. sećam se ne... htela bih da odvojim za vas ovde svoju aktivnost na ono vreme kada su bila trovanja. Kada su bila trovanja učenika u istoj godini, u proleće bilo je trovanja učenika po srednjih škola. I tada ja sam bila mnogo aktivna, u to vreme i radila sam međuvremenu, faktički ja sam tada radila u Klini kada e ovo desilo došla je Serbeza i priča meni: "Tako, tako i tako se desilo". Ona je imala kola i ja sam imala jednog poznanika u bolnici. Radili su tamo sestre od tetke i neke drugarice, imali smo poznatih u bolnici u Peći. Mi smo bile mnogo angažovane sa doktor Mustafom Ademaj. I on je bio čovek koji je učestvovao u pomirenja krvne osvete i srećom bili smo vezani, i to dobre veze. Zatim doktor Mustafu mi smo pomagali da se prenose trovani

21

od škola, od bolnice u Peći i od tuda prebacili smo njih u bolnici u Prištini sa kolima, Serbeza je njih vodila, sećam se kao danas. Dvoicu smo prebacili u Prištini, ja i ona a za druge onda mi smo pomagali, po kućama mi smo poneli lekove.

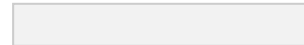
Zatimj, međuvremeno za mene je oslabio malo aktivnost, pogotovo aktivnost je malo stao za jedno vreme tokom '91. Desila se jedna tragedija za mene, koja me duševno rastužila, desilo se. Serbeze Vokši tragično je nastradala, umrla, i od toga dana za jedno dve godine ja sam bila pasivna. Pasivna sam postala, mnogo tužna sam bila. Tako da u to vreme ja sam se više bavila svojom profesijom za to vreme. Otvorila sam svoj biznis, počela sam malo više da se bavim i osvetim svojoj profesiji, držala sam knjige računovodstva za firme, tako jedan mali biznis. I posle kada je počela godina, bilo je krajem '90. godina, onda... ne kraj nego tamo sredina '90-tih, ja međuvremenu došla sam u formu, i dala mi se prilika da idem u Americi. Ne prilika, nego otišla sam išla sam za jedno kvalifikovanja, tako reći stručne studije u Oklahoma - Amerika, i tamo sam boravila, pa boravila sam jedno kratko vreme možda jedno šest ili sedam meseci i vratila sam se.

Međutim ja sam stekla dobre odnose sa onim institutom, tamo gde sam bila u Univerzitet - Oklahome,

Oklahoma University, tako da izmeđuvremeno ja sam otvorila jednu granu instituta u Peći, na ono vreme '96. Tako da ja sam otvorila školu, posle otvorila sam i školu za novinarstvo u okviru škole za kompjutere u saradnji sa Riza Krasnićem i tu je posle počelo... Škola koju sam ja otvorila, u zgradi škole i tu počela i moja nacionalna i politička aktivnost u to vreme ,počelo da se ubrzava i da se širi malo više.

Sećam se kao danas organizacija, Savez pisaca u Kosova, kancelarije, ja sam bila napustila jednu kancelariju, održana su bila aktivnosti, i svaka aktivnost Saveza Pisaca na ono vreme koje je bilo... nisu imale prostorije, nisu imale, kancelariju, održali su svako jaku aktivnost, sastanke, svako... održano je u moju školi. Tako da i ja... tu i ja... tu je počelo. I tako posle nekoliko vreme počela sam da radim i u "Koha Ditore", otvorila se novina, prva novina "Koha Ditore" i tu je od mene onaj uticaj koje sam ja... jedna mogućnost ne faktički, mogućnost, bila je mogućnost kako ja bih mogla da budem blizu događaja, događajima šta se dešava u Kosovo, oču da kažem lokalnih događaja, političkih, oko informacija. Tako da ja istovremeno ja sam se bavila novinarstvom, pisala sam za novinu, ujedno ja sam prikupila i druge informacije šta se u opšte dešava u Kosovo.

Samo što su bile otpočele one prve faze organizovanja, ne vojne, nego organizovanje ljudi za odbranu kao što su tada rekli odbrana kućnog praga tu oko '96, '97. godina, kada su ubili Adrianu Krasnići, posle je već otpočeli aktivnosti. Zatim 1996. godine, krajem '96. godine mi sa jednom grupom, pa ista ona omladinska grupa koja je bila u Peći, videli smo da imamo potrebe za jedan prostor, za jedno 22

mesto za kulturne institucije za omladinu gde bi mi mogli da se skupljamo, da se skupljamo, da se angažujem i doprinosimo makar nešto, ne samo politički nego i za gradsku kulturu, kultura Peći.

Redžep Myftari: Kažite nam o osnivanju Kulturnog Centra i za nastavljjanje vaših aktivnosti?

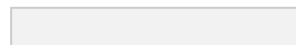
Ljumburije (Ljumka) Krasnići: Pa, kao što sam malo prije navela mi tada imali smo potrebe za jedno mesto [prostor] gde bih moglo da se organizujemo, da se skupljamo, ne samo za aktivnosti ali i građanska omladina, kulturne vrednosti mogu da se ubace na jedno mesto pa da ih sastavimo. I tako da, u Peći postajao je hamam, kao jedna stara institucija, poput javnog kupatila u ono vreme, koja je izgrađena za vreme turaka, i tu smo se smestili mi. Ovo mesto bilo je mnogo... mnogo se porušilo, bilo dugo ne korišćen. I posle mi smo tražili od Islamske Zajednice da bih renoviralo hamam. Oni nisu se predomislili, odmah nam dali. Posle, kada smo mi dobili odobrenje od Islamske Zajednice, počeli dobijemo fondove, da tražimo fondove od strane raznih privatnih institucija, od biznisa, ličnih fondova, fondova od građana pa bogami i od "Çarhisë së gatë", tamo su bile zanatlije, zanatlije grada Peći koji su bili mnogo po broju, i mnogo spremni da nas pomažu i da doprinose, da pomažu renoviranje hamama.

Prošlo je neko vreme bajagi i renoviranje se završilo. Očistili smo, i stvarno učinjeno je nešto mnogo lepo. I tako mi smo odlučili da se nazove Kulturni Centar Peći, Omladinski centar Peći, ali faktički dobio ime Kulturni Centar. Tu su se organizovale sastanke, sednice. Međuvreme, ja sam prebacila i moju školu pošto tamo gde sam ja imala moju školu, na onoj instituciji, u onoj zgradi, bilo je kao privatna kuća, bili

smo do... policije i već je počela da nas prati, jer tamo su održane mnoge različitih aktivnosti. Preneli smo svoju školu Kulturni Centar, tu jedan deo, jedno prostorije. Tu su učili učenici, uglavnom sa osnovne škole, oću da kažem oni koji su učili engleski jezik i oni koji su učili kurs za kompjutere.

Međuvreme, posle obavljanja tih poslova oko renoviranja i nakon završetka renoviranja hamama, odlučili smo da organizujemo. Ovo je bilo 1998. godine da prošlo je dosta vremena do završetka renoviranja, odlučila sam da držimo "Dane Pečke kulture". Za ovu odluku, pošto smo odlučili, bili su skoro 15 dana kada smo mi odredili 15 dana, u svako veče mi smo određivali umetnicima iz Peći, što znači svaki umetnik je imao svoje veče. Jedno veče npr. "Niža Muzička Škola", jedno veče pevačica Šahindere Berljajoli, jedno veče bilo za umetnike, jedno veče za pesnike, jedno veče za decu, jedno veče bilo... za svakog bilo je određeno. Što znači za 15 dana različitih večeri, bilo je raznih izložbi, i otvarali razne galerije.

Okako je išlo ovaj posao za nekoliko... možda ne za punu jednu nedelju, počelo je svako veče. Noć, 23

sećam se zadnje noći kada se prekinulo ova aktivnost oću da kažem ovo kojeg smo mi održali kao festival u pravom smislu bilo je 5. mart, veče 5. marta 1998. godine kada u to veče bila je u redu Sebahate Berljajoli i drugi pevači "Përparimi" iz Peći, na to vreme da se peva. Na zlu sreću, u to veče desilo se tragedija u Prekazu kada su ubijeni porodica Jašarajt. Mi smo prekinuli u to veče i na dalje, mi smo prekinuli i druge kulturne aktivnosti i odlučili smo da radimo na duboku ćutnju i sve ono koje smo imali da nastavimo.

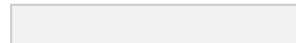
Ovaj događaj, ubistva uticalo je da mi u Kosovo da se budimo, da se organizujemo u demonstracije skoro svakoga dana. U svakom gradu u Kosovo organizovali su demonstracije tokom marta meseca. Sećam se posle 18. marta bilo je red da se organizuje jedna velika demonstracija, oću da kažem demonstracija je bila protiv... protiv ubijanja i genocida protiv Albanaca kojeg je učinila Srpska država, srpska vlast. Tako da, datum 18. marta bila je red u gradu Peći da se organizuju demonstracije i samo po sebi stiglo je poziv, ni smo znali ni mi od koga je stiglo pozi, i samo po sebi narod se organizuje i izašli su, izašli su svi, izašli u.... Mislim da svaki građanin Peći onog dana su izašli, seljaci sa sela, sa grada i stvarno bila je izvanredna i velika demonstracija, ali mirna, onako mirna demonstracija.

Sećam se bili smo, na primer, ima tamo u Peći, ima tri naselja glavnih, ima jedna naselja zove se "Ramiz Sadiku" ona je veliko naselje, zatim je naselja koje se naziva "Kulla e Pashës" tamo dolje pa ima i jedna dole i to tri sve redom, posle ima i ulica "Çarshisë së gatë". Znači, sve tri su redom i svaka ima jedan izlaz koji izlaz vodi kod sadašnjeg trga u centar, trg pri robne kuće. Organizovale su demonstracije, ali ljudi su se pokupili, ljudi su se pokupili tu i tamo {pokaže rukom}, nisu znali ni ko oće da ide unapred da vodi jer neko je organizovao, ali nije imalo svoga vođu. Ja, Rešati, Anđelina odlučili smo da se rasturimo. Ja da ostanem na ulici "Ramiz Sadiku", Rešat da ide na ulici kod "Kulla e Pashës" dok Anđelina Krasnići, znači moja drugarica, ona da ide kod ulice "Çarshija e gatë". I navijali smo satove da nakon deset minuta, čim

budu deset minuta da se otpočne sa marš. Marširanje otpočne i da se sastajemo na trgu, tamo pored robne kuće da napravimo jednu kolonu i da nastavimo marš u pravac grada, odnosno korzo i da se sastajemo sa drugim građanima.

Toga dana tako smo uradili i ja kada je stigao minut po navijanju, navijen tačno sat, mi smo krenuli i sastajali smo se i tamo je formirana velika kolona i mi smo vodili. Ja, Anđelina i Rešat, stajali smo sa strane i vodili smo protestu. Ovo je dosta uticalo da bih nas pratila policija, zatim oni su nas slikali, i zbog toga oni su nas pratili svakog koraka. Došli su da uhapsu, međuvremenu posle nekoliko dana, došli da me uhapsu kod kuće. Ja nisam bila kući, i nisam otišla da se prijavim nikad. Od toga dana oni su pokušali da nas uhvate, nisu mogle i da nas... ni mene ni Anđelinu, ni Rešata ili one druge, stoga oni su ostavili, podigli ruke, podigli ruke i nisu više došli da traže ni jednog.

24

Ali, kada je prošlo nekoliko, nakon nekoliko... i sada smo nadovezali sa ovde sa onaj datum. Taj dan u onoj protesti, mi smo marširali po gradu i istog dana bilo je ubijeni, i to nekoliko ubijeni. Ali, ne u trgu gde smo mi bili, nego bilo je ubijenih u naselju "Fidanishte" i kod naselje... mi je nazovemo kod Pivskog naselja, sada kako je nazovu to naselje, ne znam ali možda naselje prema Šećeranu. Tamo su ubijeni kada su hteli demonstranti da se sastaju, da dolaze u grad, oni su bili sprečeni od strane policije i tu su počela ubijanja. Znam da su mnogo njih ranjeni i jedan je ubijen toga dana, sećam se kao danas Ćerim Murići. Tako da ovo je uticalo... mi smo se sastali posle ovoga i ja, Anđelina, Rešat, Aferdita Kastrati otišli smo na licu mesta... gde je bilo ono mesto gde smo se sastali sve stranke, Savet za Financije, svaki aktivista je došao na Znanstvenom Centru i razgovarali smo šta se dogodilo, znači razgovarali smo šta se dogodilo i šta sad.

Tu smo odlučili da formiramo Savet za Emergencije i odlučili smo da znači datum 18. marta, [1998] odlučili da se formira Savet za Emergencije, znači da se daje pomoć narodu, da se sastajemo jer danas je bila jedna protesta, narod je bio bez nikakve mogućnosti za sastajanje, nikakvog organizovanja, nikakvo rukovođenje, neko treba nešto da radi tako da mi smo formirali Savet za Emergencije. Onda, preneli smo centar, ovaj forum Savet za Emergencije i to smo odlučili neka bude u moju školu ili u Kulturni Centar, ali ne na onaj deo gde je bila za galeriju i na onaj deo istoriske koje su bile građene, nego na onaj deo koje je bilo malo više... na onaj deo malo više oficijelan, tamo gde su bile kancelarije, eh tu je organizovano.

Treći Deo

Tako da odlučili smo tog dana pošto se pojavila potreba da se nešto osniva, poput udruženja, saveta, ili nešto koje ima da pomaže narodu ili građanima Peći. Mi smo tada razmišljali u to vreme samo što se tiče građanima Peći. Tako da odlučili smo i osnivali smo Savet za Emergencije, tako da odlučili smo da

postavljamo kao predsednika, bio je jako poželjan od naroda i građana Peći, jedan aktivista, jedan veliki patriota Rašit Gorani. Njega smo izabrali za predsednika. Mi smo se delili u grupe, ja sam bila u grupi sa Anđelinom, Aferdita Kastrati, Mentor Morina, i Rešat, bili smo jedna grupa i Rešat Nurboja, mi smo bili u jednoj grupi.

Zatim bila je i grupa, grupa Žena, koja su se angažovale oko žena, majke da se podržavaju i za davanju pomoći. Bile smo nekoliko grupe. Ja sam bila u grupi za snabdijevanje sa hranom, sa medicinskim lekovima, znači medicinske lekove i higijenski paket za snabdijevanje građana koji su se iseljenici unutar Kosova, znači iseljenici koji su bili unutar Kosova. U to vreme bilo su bili ti useljenici, znači 25

iseljenici Drenice, rat u Drenici, grad krcat napunjen sa seljacima iz Drenice, i sa drugih krajeva... iseljenici.

Međuvremeno, pojavila se potreba da idemo u one zone gde je rat bio i po ratu, unutar znači u ratište, tako da naša već se širi. Sećam se prve pomoći koju smo odneli. Naša prva pomoć koju smo davali, bila je u jedno selo, takozvano selo Vojnik, selo Vojnik, selo u Drenici. Poneli smo sa jednim velikim, mi smo ga napunili sa pomoćnim stvarima, i otišli smo. Mi smo otišli od vrata do vrata i tražili smo po svakoj firmi, u svakoj organizaciji tražili smo to što mogu da nam daju, po apotekara, po svako i....Zatim građani Peći u početku nisu znali da smo mi bili u Savet za Emergencije, nego znali su da mi samo pomažemo unutrašnje izbeglice i radimo samo da pomažemo iseljenicima koji su iselili od rajona do regiona unutar grada. Njih smo sistemirali po porodice, i namestili smo njih po drugih kuća, mi smo njima našli prebivalište, odnijeli smo po bolnicama, kada su se razboljeli, imali smo drugu grupu koja se stara za majke koje treba da se porode, njima dali su odeće, obuću, sa... bilo je ovako, bilo je jedno veliko organizovanje unutar Saveta.

I sećam se, oću da se nad vezujem tamo, kada smo napunili jedan kamion za dostavljanje Vojnik Drenica. Mi nismo ni znali gde se nalazi Vojnik, ni ti smo znali kuda da se ide, kuda treba da se ulazi u, gde je ulaz. Punkt sa policijom bilo je u svako mesto. Ali, mi smo uzeli jedan kamion, napunili smo sa pomoćima i ja sam bila sa svojim kolima. Ja, Anđelina, uvek sa Anđelinom bila sam sarađivala najbolje sa njom. Ja, Anđelina, ovaj Mentor Morina i Redžep Lipa. Oni su sedeli pozadi nas, dok nas dve unapred, sećam se kao danas. Pade malo mrak, mi u stvari opredili smo se da idemo po mraku da se ne primjećujemo mnogo i da ne bude sa... policijom, tako da izabrali smo to vreme, malo krijući da idemo i da prodiru. Kada smo stigli kod ulice prema Istoku, prije nego da ulazimo u... prije nego da ulazimo u Istok, putem koji ide za Mitrovicu i Istok, zaustavila nas policija. Ali mi smo bili unapred sa kolima, kako bih mogli da unapred javljamo kamion da dođe pozadi da u slučaju ako se nešto dešava, mi da...

Onda, mi sa kolima idemo na preventivu da pripremimo one koje treba prodirati i da se ide, ako se nešto dešava, mi da ih zaštitimo. Tako da, oni su prodirali, prošao je kamion. Nas je zaustavila policija i mi... sećam se kao danas, mene pita policija, ovako: "Kuda idete, Dokumentaciju?" Na srpskom, mi dostavljamo i oni pitaju: "Gde idete?" Sada da im kažem da ulica za Drenicu zna se prema Mitrovici zna

kuda se ide, i ja mu kažem: "Idemo za Istok, do..." tada je bilo "Ribnjak" tako su nazvali današnji restoran "Trofta", i ja mu rekao: "Do 'Ribnjaka' idemo po jedno piće ovako u večeri." Reče mi "Sa ovom dvojicom idete? Sa ovim, naopačkih stvorenja jel?" (nasmije se) Oni su bili stariji, pa zbog toga, tako mi rekli: "Da idemo?" Reče: "Vidite gde smo mi..." Mi smo morali nekako kamuflirati za svaku

sitnicu, sve šta god radimo, uvek kamuflirati u svakom pogledu. Neka to, prošli smo kako smo prošli, otišli smo u Istok, kasnije mi smo se vratili za Vojnik.

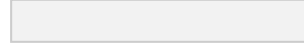
Tamo smo ponelji prvu pomoć, pun kamion hrane, lekove, odeću, obuću. Tako da pola je bila za njih u toj zoni tamo, ljudima koji su bili zatvoreni, dok jedan deo dali smo za Štab OVK-a koja se osnivala tada. Mi nismo ni znali da je tu formiran Štab ali smo saznali da je tu Štab. Tako da, mi smo nastavili da pošaljemo pomoći neprestano tamo, zatim mi smo poslali u Štab OVK-a koje je bilo tamo imali smo prodor naših pomoći posle i u drugim zonama. Kada smo se vratili u veče posle nekoliko dana, posle toga mi smo se vratili, nakon nekoliko dana počelo da se govori... počeli govoriti, širili reči po Peći, jel ste čuli: "More da li znate, iz Peći ide pomoć u OVK-a, oni nose i nema..." i tako moj brat mi reče kod kuće u moju porodicu. Ja sam bila tu pored njega sedela i on mi kaže: "More, čuli smo da dve Ženske pošalje pomoći u Drenici, koje mogu da budu one more?" Ja nisam bila pričala ni mojoj porodici jer uvek sam mislila oni ima da se brinu, mnogo bih brinuli, bilo je ne vreme, zbog toga nisam mu rekla ništa. Idemo dalje...

Kasnije naša aktivnost počelo da se obogati, da raste, da raste, da raste. Ovako, posle stvorilo se jedan Savet jako velik. Posle mi smo menjali uloge. Zamena grupe, zamena zone i ja sam otišla posle počeli smo i mi da idemo i ja da se koncentrišem uglavnom u zoni Dukađinske ravnice. Tamo smo obično poneli pomoći u Štabu u Gllođane, Štabu tamo po prvi put mi smo se sastali sa komandantima, u to vreme po prvi put smo se videli i sa Ramš uom. Nismo znali ko je Ramuš, ko je komandant zone. Naš cilj je bio, ne da znamo ko su vojnici, ne da znamo ko su oni, nego naš cilj je bilo da šaljemo pomoći. Tako da zatim mi tu smo bili ugledni, mi smo postali još više ugledni. Oni su nas poštovali, oni su nam dali zadatke, zadatke koje... pa posle su nam dali i pismene uredbe, gde piše gde ćemo mi otići, da idete po lekovima kao pomoć u Prištini, u Mitrovici, i zako posle su bile određene zadatke.

Jednoga dana, sećam se bili smo za Prištini, jer tada je bilo put Priština- Mitrovica, Peć-Priština bilo je zabranjen put, nije bila prolazna zbog toga što policija nije dozvolila, bilo je onih punktova i za to nisu se kretali tamo. Mi, da bih otišli do Prištine, morali smo da uzmemo veliku količinu lekova, mnogo njih pomoći, injekcija, seruma koja su bila potrebna za zonu, u ratnoj zoni. Morali smo da idemo preko Mitrovice, Mitrovica- Rožaj... Rožaja faktički, Mitrovica pa posle da se izlazi u Prištini. Ja sa Anđelinom krenuli smo onoga dana. Krenuli smo jako rano, tako oko četiri časova, u jutro.

Obično ja sam spavala obučena, uvek spremna i nisam izašla prema vratima, plašila sam se da me ne

osete roditelji, da ja njima sada ne kvarim san i da brine posle oni. Eh, da ne brinu oni ja sam prošla kroz prozor skokom u balkon i od balkona na brzini ja sam izašla i krenuli smo tamo gde smo trebali da idemo. Isto i toga dana mi u jutro u četiri časova otišli smo sa Angjelinom, pa bila je kriza za 27

benzin, nije se imalo. Auto je potrebno biti puno benzina, nije se imalo gde da se nađe. Ako idemo da uzmemo po benzinskim pumpama odmah se sumnja, odmah pitanje, šta će njima benzin tako rano. Otišle smo u jednu porodicu, znali smo da oni imaju benzin kod kuće. Kucali smo u vratima, u jutro kucamo. Probudili smo njih, ali su oni bili mnogo... bilo je neko zadovoljstvo jer gde god smo otišli, danju, noću u svakoj porodici, oni su znali naš cilj, oni su znali naš posao i uvek, nisu se predomislili da nam se daje bilo koja pomoć sve što je bilo u opšte moguće. Uzeli smo mi benzin i krenuli smo da idemo putem za Prištinu, u Prištini preko Rožajima.

Kada smo stigli u Kuli bilo je tu kao granica, zona... tu je bio punkt policije, ne mali punkt nego od velikih punkta i oni nas zaustavljali, zaustaviše nas. Bile smo samo nas dve u kolima. Bilo je mnogo rano, pola pet u jutro. Leto, samo što je počelo malo a se vidi. Ja sam uvek nosila sa sobom pasoš, uvek sam rekla ako se nešto dešava ja sam imala radnu vizu za posao u Americi, i uvek sam rekla ako treba da bežim negde potreban će da mi bude uvek pasoš sa sobom. Pa isto vreme imali smo... imala sam i jednu bombu, nju smo uvek držali u auto, bilo kojim kolima, u mojim kolima, u kolima Aferdita Kastrati, jer uglavnom mi smo se kretale sa dva naša kola, nas dve smo se kretale.

I u kolima, ja onu bombu sam zamotila u peškir i stavila sam kod menjača i to kod menjača brzine. Policija nas zaustavila i kaže nam: "Idite tamo vas dve i dajte dokumentaciju." Ja mu dajem dokumentaciju za kola i on mene kaže, "Ooo, vidi vidi ovu koju tražimo mi ona dolazila je sama [na srpskom jeziku]... ja upitah: "Mene li?" Kaže "Da," i nastavlja: "ostavi kola malo dalje tamo i dođi tamo kod..." gde su bili policija. Angjelina ostala u kolima a ja sam imala brigu za bombu jer nisam, na to Angjelina, kaže: "Idi ti bez brige jer..." samo to reče: "nemoj da brineš, nemoj da brineš, jer ako se nešto dešava, nemoj da se brineš ti, ja ću preuzeti akciju".

Oni me pitali mene: "Šta radite vi?" Ja kažem: "Ne more, vi verovatno grešite, ja nisam ona", ja sam tako rekla. Slučajno desilo se jedan između njih policajca koji je bio iz Peći, i nekoliko puta je mene video kada sam ja radila i... u drugim vremenima tokom '90. do '93. kada sam ja radila sa Salji Cacom i sa nama jedan, u jedno studio za slike. Oni su došli i kada smo radili slike i ja sam bila njemu poznato lice jer su se krili tu... ja... sam se setila i kažem njemu: "Ti kao građanin Peći, ne znaš ko sam ja? Ti si mene video stotinu puta, ti si došao i napravio slike nekoliko puta?" Ja njemu kažem šta radim. "Ja nisam ona novinarka, nisam ja ona koja izveštava", jer ja po nekad izveštavala sam za televiziju Tirane za događaje koje su se desile. On reče: "Oooo, da da, izvini molimte znam ti radiš kod 'Foto Drini'" reče on: "ova nije ona koju mi tražimo." I reče bolje da mi potvrdimo, pozvali su sa onim svojim instrumentima na ono vreme, sa onim Toki Voki [Talky Walky] koja su tada bila. Oni su zvali tamo u bazi, kao što se vidi, bilo je mnogo rano, oni su spavali i ne znam šta ali mi smo se spasili ...

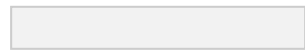

Nastavili smo put, otišli smo za Prištini. Potrebno je bilo da uzimamo još finansijske pomoći za koje smo imali poruku... koja su bila dostavljena Štabu [Savet za Emergencije], je poslao. Poslali sa strane građana iz Dečane koji su u Njemačkoj, oni su bili dostavili za Štab... Štabu... centralnom Štabuu. Glođan za pomoći, da se kupuje, da se uzimaju pomoći, sa onim sredstvima, da se uzima pomoć. Tako da, mi smo bili od Štaba dobili oba... plus kada smo otišli da uzmemo one lekove u Prištini, uputili nas gde ima da ih nađemo i ona sredstva, ona finansijska sredstva koja su stigla do Prištine. Uzeli smo ta sredstva sa velikim poteškoćama, jako velikim poteškoćama ali uzeli smo, i tako prođosmo nekako.

Oču da kažem da smo završili jedan posao sa velikim rizikom, ali mi nismo znali koji nas rizik čeka, mi smo imali jedan cilj. Naš cilj je bio da se daje pomoć i mi da dajemo sve od sebe da se žrtvujemo. Mi nismo znali da se plašimo nego roditelji su mnogo brinuli, dok mi za sebe nismo brinuli toliko. Barem po nekad i to i to dosta češće moj otac, mnogo je brinuo i rekao mi: "More ja se ne brinem da će da te ubijaju, da će nešto da ti urade. Ja brinem samo da ti ne bude nešto drugo, da neće da ti urade ono što oni umeju da rade". Znači on je brinuo da nas neće neko nešto moralno....Mi smo bile mlade žene, kretale smo u vreme i ne vreme po gradu, po selima, pa gde ne, tako da na sreći nama nije se desilo ništa do tog vremena...

Tako da bilo je slučajeva da, bilo je slučajeva u ovom Savetu gde smo kod Saveta za Emergencije, bilo je slučajeva kada smo mi otišli jednom... mi smo nosili ranjenike iz zona, po gradovima, doveli smo ranjenike iz ratnih zona doveli smo po bolnicama ili u onim mobilnim bolnica koja smo mi sami organizovali po gradovima. Bilo je slučaja na primer, kada sam jednom otišla u... otišli smo u selo Isniq da im pošaljemo pomoći, sastali smo se sa onim ljudima Štaba u Isniq, otišli smo da obiđemo još neke ranjenike, bila su deca ranjena od strane srpske policije iz daljine. Oni su mnogo dece ranili, nekoliko dece sa tog sela. Otišli smo da ih posetimo onu ranjenu decu da saznamo o njihovom stanju. Da vidimo za šta imaju potrebe, posle kada idemo drugi put da im pošaljemo pomoći. Otišli smo mi onoga dana u Isnić. Kada smo otišli, na mesto mi da idemo da vidimo njih, mi smo pali sami u rizik, jer izgleda su nas primetili i oni su pucali u nas. Počela je neka ofanziva u Isnić i mi smo bili prinuđeni da se vraćamo unazad i ostavljali smo ih kako smo ih ostavili... zatim otišli smo drugi dan, drugi dan i dostavili smo pomoći, sve ono što je bilo, uglavnom, uglavnom medicinske pomoći to su najviše tražili i hranu.

Sećam se jednoga drugog slučaja koji zaslužuje da se pamti, bilo je mnogo specifičan sa jednim ranjenikom. Bila je nedelja, te nedelje smo bili odlučili da odmaramo, da ne idemo na ni jedno mesto, samo odmor. U koliko ja sam stigla kući, počela sam da odmaram kada već mi zvoni telefon, i na to jedan čovek sa Štaba, od Saveta kaže: "Ljumka, očeš da dođeš jer imamo... moja je baba mnogo

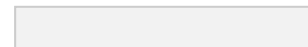

bolesna". Obično ovo je bila neka parola koju smo koristili našoj vezi "Baba mi je bolesna." "Gde ti je baba, bolesna?" On mene kaže u kojoj kući i mi smo znali svaku adresu gde smo trebali da idemo . I ja ti idem, kažu stigao je jedan ranjenik, doveli su jednog ranjenika iz ratišta u jedno selo tamo Lodža, stigao je iz fronta. Pa zatim ja se sećam onog slučaja, jedan slučaj kada su doveli jednoga ranjenika koji se ranio u ratnoj zoni u Dolini Dukađinija i oni mene govore, zvali me kao što sam gore navela. Ja sa Anđelinom doktor Isa Kalićani, njega smo ga zvali od kuće da dođe. Sećam se bio na ručak, a mi smo njemu prekinuli ručak, ali on samo reče: "Evo me jedan momenat samo da uzimam tašnu". Uzeo je medicinsku tašnu sa onim njihovim instrumentima i sa kolima , mi smo ga doveli u Lodža.

On je bio teško ranjen. Bio je mlad dečko, ne znam da li je imao dvadeset godine. Bio je ranjen ovde {pokaže mesto gde je bio ranjen}, metak je njemu izašao sa druge strane. On mu je dao pomoć, dalje, onu prvu pomoć, uzeli smo ga mi, i ujedno javili smo javili grupi za emergenciju koji su bili u Peći toga dana, Rešatu i Mentor, javili smo da smo mi ovde: "Mi smo ovde kod ranjenika, pod hitno dovedemo ga za Peć, vi organizujte mesto gde treba da ide i šta da se radi sa njim". Otišli smo, uzeli smo ranjenika i natrpali smo ga u kolima, bila su tu kola Hadi Dode, sećam se on je bio došao. Hadi Doda, bio je naš čovek, u našoj grupi, aktivista, i sa njegovim kolima mi smo prebacili do Peći. Na ulici "Ramiz Sadik", tu je bio jedan lekar, zvao se Šemi, Šemi Muhadžeri bio je, on je imao svoju ambulantu. Imao je i ono *X-Ray*, ne znam kako se zove, poput rentgena. Rentgen ili kako ga nazivaju za snimanje, u glavnom on je imao svoju privatnu ambulantu. On malo stegnuo je obrve... i na svoju volju otvorio je toga dana ambulantu i otišli da snima taj deo ranjenika *X-Ray*-in i po tom snimku video je gde se nalazi metak'.

Potrebna je bila jedna hiruška intervencija. Toga dana nisu bili u mogućnosti da završe ali bilo je potrebno da se prebaci u jednoj porodici da se skloni-sklonište. Ja sam rekli: "Ja oču da ga uzimam u moju kuću, neka bude kod mene sklonjen za nekoliko dana dok dolaze doktori da ga operišu", ali ovi drugi članovi, oni koji su bili članovi našeg Saveta, rekli su "Ne ,ti ne smiješ, ni jedan od nas ne smije da stavlja u rizik misiju, da rizikuje Savet." Zatim, mi smo pitali ovoga dečka, "Da li ti imaš nekoga bližeg iz porodice, mislim bliže porodice, kako da kažem ljude svoje? Da li imaš nekoga u Peći?" On je rekao: "Da." I nama je kazao gde se nalaze. Otišli smo mi kod njih, razgovarali smo sa tom porodicom, "Da li pristajete vi, mi da ga dovedemo kod vas, za nekoliko dana?" Oni, sigurno da su pristali i mi smo se vratili, uzemosmo ranjenika da ga smestimo kod njih.

Onaj dan bila je nedelja i u to vreme bilo je kampionat, sećam se kao danas, svetski kampionat futbola toga dana igrala je Jugoslavija i Njemačka, mislim tako. Eh, toga dana, naš grad je bio prazan, prazne ulice. Albanci su ulazili unutar i nisu izašli zatim srbi su se zatvarali da gledaju igru, tu i tamo po

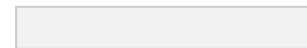

neki policajac, koji su bili prinuđeni da ostaju na posao. Uzela sam ja moja kola i, pospremi ja kao krevet

e kola, postavili smo mi ranjenika i pokrili smo sa nekoliko kartona ko bajagi paketa i nekoliko stvari, kao bajagi imamo robu, nešto po put prehrambene hrane ili nešto. I ja sam htela sam da ga prebacim. Zatim, mene kaže Rešat: "Ne, jer ako budu uhvatili nju... ne ja ne dozvoljavam da ideš sama. Bolje neka nas hvataju nas dvojicu nego tebe samu," reče: "Ja tebe samu ne ostavljam". Došao je Rešat sa mnom, sedeo je pozadi. Ranjenik u kolima skroz ležao, ja sam onu moju stolicu i onu drugu kao krevet postavila. Kada smo izlazili iz ulice "Ramiz Sadik", kod benzinske pumpe evo ti policija, i samo su me zaustavili. Bilo je rizik jer da ti nađu ranjenika u kolima, zna se šta može da se dešava.

I meni jednog momenta, Rešat kaže: "Ouuuu Ljumka pali smo", na tom momentu ja se sećam, otvaram prozor i na srpskom kažem onome: "Zar ne pratiš igru?" Onako samo pade mi na pamet: "Zar ne pratiš igru?" Srpski, i on meni kaže: "Eh, šta da se radi?" Jedva malo se otvori i kaže: "Eh, šta da se radi", i dodao: "posao je posao". Sve na srpskom, govorili smo, i on kaže: "A ti gde ideš, što ne gledaš ti? Ja na to: "Ne bre, ja idem da prebacim robu, imam jednu radnju, tamo dole." On nastavi: "Gde ti je radnja?" Ja reko: "Tamo kod Vojne Kasarne, preko puta Vojne Kasarne," i moram da odnesem robu do radnje." On mene: "Koja je tvoja radnja?" I meni pade na pamet neki naslov kada sam prolazila putem uvek mi palo na oko radnja sa naslovom "2 K", je moja radnja, "2 K", ta je moja radnja. Hajde navрати nekad na kafu". On mene: "Ajde, dočučemo, ništa ne brini dočučemo, ovih dana", i mi prošli smo i spasili smo se toga dana. Krenuli smo mi i prebacili smo ranjenika na ono mesto, jest. Tako da naš posao naša je misija bila je sa velikim rizikom, svakog momenta jer naši poslovi su bili takvi, bilo je vrlo rizično. Međutim, nismo imali mnogo želje, naja glavnije je bilo naš zadatak, kako da postizemo ono koje smo postavili postavili u nišanu. Tako da, smatram da smo završili naš posao časno.

Tako da, međuvremeno tokom ovog vremena, organizacija "Lekari bez granice" stigla je da radi u Kosov i jedna grana, jedna od njenih grana je bila otvorena u Peći. Tako da, pošto ja sam znala, ja sam poznavala dobro teren, naročito Ravnice Dugađinia, znala sam teren, govorila sam srpski jezik, znala sam da vozim, imala sam kola i vozačku dozvolu, i engleski jezik do negde. I tako da, oni iz udruženja "Majka Tereza" sa prebivalištem u Prištini, sigurno od njihovih direktiva, ne znam od dakle direktno ali oni su njih poslali da dolaze kod mene. Pozvali su mene da se sastajem sa njima i oni da mi kažu: "Ti si nama potrebna i tako i tako i tako, da radiš sa nama" i ja njima rekao sam: "Nisam ja, ja imam svoj posao, i radim ovde za to što sam ja bila angažovana u Savet za Emergencije i ne..." ja njima nisam pričala šta sve ja radim, ali, ja imam svoj svakidašnji posao, oni mi rekli: "Pa, nema problema, da nam pomažeš i tako i tako". I ja sam se konsultovala sa ljudima Savet za Emergencije, oni mene rekli: "Ovo je naja bolji posao koja nama je potrebna, samo ti priznaj posao i nastavi sa njima, nastavi".

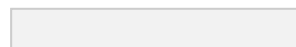
Tako da, ja sam nastavila, danju ja sam radila sa njima, u večje ja sam obavljala zadatak, poslove. Nastavila sam sa Savet za Emergencije, da pošaljem lekove i pomoći, inače mi smo tako funkcionisali noću više nego danju, jer danju mnogo smo se primetili, tako da noću, kada je mračno, bolje se te poslove obavljaju. Zatim ja sam počela, ovako sam radila sve dok nisu nas primetili da mi stvarno radimo

i oni nas isterali, tako smo se razišli. Kasnije hapšenjem Rešata, Rešat... Rešata Nurboje njega zatvorili, zatim mi smo se razišli u različitim pravcima. Ja sam imala vizu, imala sam pasoš i američku vizu, dok ja idem čas po Makedoniji ili Crnoj Gori i u Albaniji odlučila sam da dolazim direktno u Americi za jedno vrlo kratko vreme. Misli la sam za jedno dve tri nedelje, tako sam ja mislila da će ovo sve da se završi ovaj događaj i vraćam se ponovo za Kosovo da nastavim sa pomoćima na neki način na onome kojem ja mogu na neki način prema mogućnostima to što ja mogu da pomažem ali nije se desilo tako jer rat je preuzeo velike premere i ja sam ostala duže u Americi.

Redžep Myftari: Koja je bila veza, veza između Saveta za Emergencije i kasnije sa OVK-a, koliko, koja je bila ona crta koja je odvaja ili saradnje ili kako su se rastopili jedna u drugu?

Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Tako da mi kada smo se formirali, mi smo se formirali samo po sebi. Znači, mi smo se formirali prema potrebi za pomoć da pomažemo, za iseljenike, za narod, za ranjenike pomoć, sa hranom ili bilo šta, za svega za koje naš narod ima potrebe, ne samo za nas, ali u opšte za sve ono koje mi možemo da ponudimo. Međutim, samo po potrebi posle kada smo otišli po selima da pošaljemo pomoći u selo. Tu se nama dala prilika da budemo u kontaktu sa onim ljudima koji su bili vezani sa štabom, vezni sa OVK-a, što znači bilo je vojnika, tako. Pa i oni došli su svakoga dana ili kada smo mi otišli tamo da nam kažu šta njima nedostaje i za šta imaju potrebu: "Kao na primer imamo potrebe za ovo, ovo, ovo." Mi smo njih pitali: "Ko ima potrebu za pomoć?" "Imamo potrebu za ovo i ovo selo, ima potrebe za ovo selo, ima potrebe za štab, štab OVK-a".

I jednog dana mi smo otišli u štabu OVK-a u Glogjan tamo i od toga dana mi smo kontaktirali sa njima, otpočeli smo, odlučili smo da budemo u vezama i preko nas, oni za svaku potrebu su se javili kod nas za snabdevanje sa svim stvarima jedino ne sa oružijem jer mi nismo snabdevali sa oružijem, one kada bi nam stiglo.... Oni su se snabdevali sami ali svako drugo snabdevanje za lekove, hranu, higijenu, sa svim potrebnim stvarima... malo manje hrane, ali u koliko je bilo mogućnosti ali ono što je bilo naj značajnije medicinski medikamenti, oni konci, serumi, lekove, oni antibiotici i ove, mi smo ih prikupili i oni posle preko nas su poneli i snabdevali prema potrebi. Odlučili smo da preko nas, nikako preko drugog ne. Samo mi smo bili snabdevači jer oni su imali u nas veliko poverenje. Tako da, barem barem, barem-barem u onoj zoni gde je bila aktivno delovala OVK-a na ono vreme u zoni Dukađinija, tako reči iz Dečana, ona Dečanska sela i do Glođana, Isniqa, Luke i Prapačana pa Požara i Ljumbarda,

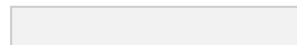
ona sve ona sela mi smo morali da prođemo i da idemo do tamo kod OVK-a. Pa u svim tim selima, ona sela su bila za kretanje opa... da se kreta po tim selima nije smelo ni jedan strani čovek. Da ulazi u tim selima? Svako selo sa ovog rejona bile su pod kontrolom OVK-a bez posebne dozvole nije bilo moguće da se ulazi tamo. Ako nisi sa tog sela, nije bilo moguće da se ulazi u tim selima i još manje mi koji smo bili ne poznati, ljudi sa grada, bez obzira da su nas poznavali u štabu, oni glavni ljudi štabaoni su nas poznavali ali kretanje u tim mestima mi smo uvek bili pod rizikom, danju, noći jer ljudi ne znaju ko smo

mi. Tako da sećam se kao danas Daut, Daut Haradinaj bio nas ovlastio i dao je meni ovlašćenje du ime grupe za emergenciju da se slobono krećemo. Što znači ja sam imala posebno ovlašćenje, tamo je pisalo: "Lumturije Krasniqi je ovlašćena da se slobodne kreće u ime grupe da se slobodno kreću zoni OVK-a". Tako da mi kada smo otišli uvek je bilo potrebno da ponesemo to pismo kao da je lična karta za kretanje sa papirom. Da bili smo mi privilegovani. Ovo je bila naša prva veza.

Druga naša veza je bila ovo kada u ovo vreme kada... bilo je reč kada vojske one sa štaba koje su bile, različitih štaba, bili su saglasni da formiraju jedan centralni okružni štab u Ravnici Dukađinija. Nas su bili dali ovlašćenje da mi njih snabdevamo i da ponesemo i akomodiramo sa nameštajem ili kakao da nazivam Vojnu kasarnu OVK-a koja je za to vreme bila potrebna. Planirano je bilo da bude u selo, u školi Prapačana, u Prapačan. Tu, pa posle toga mi smo organizovali i u Peći, naročito otišli smo u onim mestima kod "Devolia" "Bananja" na ono vreme one su bile kod apoteke... "Ljika", kao i danas se sećam. Oni su bili glavni snabdevači, oni su nas snabdevali svim tim našim potrebama, prema zahtevima onih ljudi u štabu. Tako da smo otišli kod "Devolia", oni su nas snabdevali sa sundžerima, šamponima, i drugim. Znači mi smo oni ljudi koji smo snabdevali onog tadašnjeg opšteg vojnog štaba OVK-a, Oslobođilačke Vojske Kosova.

I posle, oni su formirali, formirali su štab, znači Centralni Štab. Znači učesnici Centralnog Štaba, dole navedeni u spisku. Ja nisam znala, jer mi smo bili pobegli, bili smo se razišli tada, te poslove... na tom spisku bili smo i ja, Rešat i Anđelina sa Aferditom, u Centralnom Štabu OVK-a koje bih trebalo da funkcioniše tamo. Tako da, kada su uhapsili Rešata i sudili i kaznili, na tim optužnicama bili smo bili i mi. Ja sam bila optužena i za vreme rata, za... kao i drugi, kao terorista, ja... ali na sreću ja sam pobegla dok na zlu sreće Rešata, Rešata su hapsili i doživeo je naj gori tortura, ne ljudska sve do zatvora u Dubravi, sve do posle rata kada su se vratili svi.

Ova je bilo naše udruženje, znači mi smo se rastopili nismo više bili. Mi smo bili logistika na neki način logistika OVK-a, nismo mi radili u frontu, nismo delovali po frontu, nismo se borili, nismo mi bili toga dana, ali bili smo, kretali smo se, u tom kretanju mi smo snabdevali u ime OVK-a. Znači, i u gradu jer mnogo je značajno da se istakne ovaj posao. Kada su počeli da nas poznaju građani nas, našu grupu

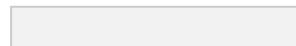
oni su nama dali i ponudili pomoći. Seljaci sa drugih sela su nama dolneli hranu, sećam se kao danas, doneli su kacu sa sirom seljaci, neko doneo je brašno, ulje i druge stvari da bih mi poneli da dajemo onima koji nemaju, i bez ime i poznanstva samo po svojoj volji doneli su u Hamamu imali su onaj deo gde su oni rastovarili i organizovali. Eh, tu svako snabdevanje je podeljeno, u veće gde god je bilo potrebe.

Ali sećam se kao danas znam da je bilo mnogo značajno i velikim zadovoljstvom je meni da istaknem, gde smo mi obično sedeli... ima jedno naselje u Peći, nazivaju je naselje... tamo dole kod starih grobova

groblje Kakariqa, tamo obično smo se sastali u jednoj kući bila je kuća jednog našeg aktivista i kada god smo mi ušli u tom naselju, bila je veliko naselje, ali bilo je kao zatvoreno naselje, kod Kalaje, "naselje kod Kalaje". Kako smo mi ušli sa mojim kolima, moja su kola kao simbolika jednog kola OVK-a, i kada smo mi ušli tamo, omladina se lepo organizovala i blokirali su put, oni su blokirali put kao u igri i tako nije mogao ni jedan policajac, ni jedan strani da ulazi unutra sve dok smo se mi organizovali, da se snabdevamo, dok napunimo kola, sa svim stvarima koja smo imali i da prenesemo u OVK-a, da se kreće sve po ratnim zonama.

Tako da, ja ću da istaknem ono vreme kada sam radila za misiju "Lekari bez granica", šta je urađeno tokom urađenih poslova sa "Lekari bez granica", pomoći koja sam ponela u Savet za Emergencije. Jednoga dana sa kolima od "Lekari bez granica", oni su imali velike džipove, išli smo kao konvoj, uvek krenuli smo po dva vozila, pošli smo za... ali ja za čudo, ja sam određivala mesto gde treba da idemo danas, jer oni nisu znali puteve, bili su sa, bili su sa policijom, sa vojskom, nisu bilo ulaz za njih. Ja sam određivala i znala sam sve mogućnosti: Plan A, Plan B, jer znala sam puteve kuda se ulazi, kuda da se izlazi. Tako da, znači ja sam određivala kuda da se ide, ali putem imala sam još jednu doktorku, bila je albanska doktorka, da Besa bila, pošto sam ja mislila da one ne znaju albanski, oni koji su bili sa nama, iz Francuske ili Belgije. Ja ih gledam, dvojica bili sa nama, ja sam rekla Besi, Besa Đikoli doktorka, ona bila samnomi kažem: "Besa uzmi olovku putem kada krenemo mi, kada ti ja kažem jednu crtu sada, sada ostavi jednu crtu, ti samo nacrtaj jednu crtu i piši mesto gde".

Tako da, kada smo mi otišli na put, i videli smo *check point*, policijski punkt, mi smo videli i ja sam rekla Besi: "Besa", ona je povukla crtu ovde, na primer, u selo Ljubenić, ovde u Raušić znači znali smo. U veče ja sam pokazala njima gde ima, gde su policija više kretanja da bih mi otišli malo pažljivije kada idemo: "Kada idete za... po drugoj strani ulice, znači preko Junika pa sa te strane da se izlazi za Albaniju" koji su se kretali radi oružja, znači tu je potrebna pažnja povodom kretanja. I ovo je postajalo, i ovo. Ili otišla sam po selima i njima sam rekla, oni su mene poznavali da sam član Saveta za Emergencije, ali su čutale kao da mene ne znaju i kada sam ja otišla rekla sam: "Kažite za šta vi

imate potrebu? Šta voljite da vam donesem?" Oni su mi rekli: "Ovo, ovo, ovo", oni su rekli od "Lekari bez granica": "Ovo je mnogo, ne možemo", ja sam im rekla: "Nema problema, makar nešto možemo da im nosimo". Tako da, ja sam znala obično šta nemaju, sa druge strane pomagala mi... "Majka Tereza", sa našim Savetom ja sam se snabdevala i u veče ja sam njima ponela pomoći za koje su imali potrebu tamo.

Desilo se, desilo se da... prvi utisak koji je bio od najboljih, bilo je organizovanje, primetila sam da je bilo izvanredno organizovanje u Glođane u štabu OVK-a kada smo otišli po prvi put... bili smo nekoliko puta, ali po prvi put kada smo ih videli, vojna kuhina, videli smo hleb kako se mesi i peče kako se tu sprema, pekara za hleb, kulinari. Oću da kažem bila je jedno lepo organizovanje i kao za usmenu mi smo uzeli po

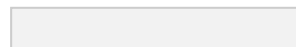
parče hleba da bih mogli da diskutujemo, i da ubedimo ljude da u OVK-a ima organizovanje, jer ljudi su onako bili skeptični, što se verovanja tiče. Kakvo organizovanje pa mi smo im poneli po parče hleba, po kg hleba, ono taman pekarski hleb, pekara OVK-a i kada smo im poneli kao da odnesemo od... od nekog svetog spomenika, tako kao od bogomolje, Boga ili bog zna šta im se činilo, onaj hleb da probamo malko jer ovo je hleb OVK-a, onaj dojam anaj utisak koje...

Desilo se, drugi slučaj na primer, kada smo otišli i bili smo na rizik. Ja i Anđelina, ponovo sa Anđelinom, uvek sa Anđelinom, kada smo otišli za Prištinu da uzimamo nekoliko paketa koji su bili pripremili za Prištini, i po tome otišli smo da ih uzimamo ali ovoga puta vozom. Tada je počelo voz da se kreće u relaciji Peć-Priština i mi smo otišli vozom. Mi smo se popeli u voz kada smo otišli u zoni Drenice, najlepše zadovoljstvo kada smo gledali naoružane ljude nama se činilo kao... mada mi smo bili u onih drugi zona, ali u Drenici ona prva kretanja OVK-a, nama nam se činilo da... nama se činilo nešto veliko.

Redžep Miftari: Šta se desilo nakon hapšenja Rešata, šta se desilo sa vama drugima?

Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Pa, posle hapšenja mi smo se razišli svi. Razišli smo se, faktički neko u Crnoj Gori, neko u... nekoliko u Albaniji, neko tamo neko vamo. Ja pošto sam imala vizu, pokazala sam američku vizu, krenula sam za... došla sam u Americi, ovde. Došla sam u Americi i verujte da sam došla [dana] kada sam prošla u... mnogo je interesantno da pričam i o tom putovanju iz Peći do... do Prištine. Došla sam iz Peći, kada sam stigla kod Kule, jer zaboravim ime toga mesta, kod Kule, tamo do Rožaja, prije nego da ulazim u Rožaju. Dotle sam stigla, doveo me brat, doveo me kolima, pa nisam smela da idem sa one strane jer ja sam bila tržena, i ja sam stajala. Stajala sam malo dole. Posle malo vremena idu neka kola, slučajno i za sreću vozila jedna ženska u kolima, i ona je bila... nisam znala da je ona srpkinja, ali mislim da je bila srpkinja. Jer ženske... mi u to vreme nismo se kretale ne albanke sa one strane.

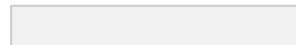
35

Ja sam stopirala i njoj kažem: "Da li možete da me uzmete sa sobom do Rožaja jer kola su mi u kvaru i nemam kako da idem i da se vratim, samo da idem da uzmem nešto i da se vraćam i posle da je napravim i da se vraćam po kolima jer mi je sve uslovno?" I ona mene kaže: "Nema problema hajde samnom, ja ne mogu da te prebacim dalje, samo do Rožaja ja ću te prebaciti". "Okej". Ja ulazim sa njom u kolima i pozdravljala sam se sa bratom. Nisam imala ništa, ama baš ništa sa sobom, samo pasoš, i ništa drugo, jednu malu tačnu. Došla sam... prolazili smo, nisu nas kontrolisali jer ona srpkinja njih je poznala. Ona se bavila trgovinom, bila je iz Kline. Mi smo se upoznale onako ko bajagi... ona me dovela do autobuske stanice u Rožaje. I tu sasvim slučajno, ja se sretnem sa mojim ujakom, brat od ujaka moje majke, i on se potrefio u Rožaje i mene kaže: "Hee Besa, šta ti je, šta se desilo?" Ja sam mu rekla: "Moram da bežim na i tako i tako" reče on: "Hajde, jer ja imam ja poznatog šofera autobusa, šofera znam". On je govorio sa vozačem, ovako: "Uzmi ovu na amanet ostavljam tebe do Prištine da je dovedeš. Amanet u tvojim rukama".

I ja sam otišla u Prištini, vrlo dobro, bez problema prošli smo Crnu Goru do Prištine. U Prištini kada sam stigla, izašao je brat od tetke da me čeka jer on je Živeo u Prištini. Prenočila sam te večeri kod njega, spavala sam kod njega u Prištini. Vadila sam kartu za Beograd, za Beograd jer je bio jedini aerodrom preko kojeg se moglo tada leteti, da bio je u Beogradu. Vadila sam kartu za, za... brat od tetke je mene sredio kartu, kartu da dolazim u Americi, na brzinu. Sutra dan, rano ja sam krenula autobusom iz Prištine do Beograda. Bila sam sama, otišla sam za Beograd. Stigla sam u veče tako reći malo kasnije. Let je bio tek sutra dan za Amsterdam, zatim iz Amsterdama da dolazim ovde u New York. Ni ja sam nisam znala kuda idem, ni gde idem... ja u stvari mislil sam da idem u Oklaoma, tamo mi je bilo mesto, tamo mi je bilo društvo, tamo imala sam radno mesto, i sa mogućnostima da nastavim. Moja škola bila je vezana sa Oklahomom. Imala sam mesto tamo, i društvo i sve, imala sam sve mogućnosti da nastavim Život u Oklahomi. Međutim, sreća je htjela da ja ne nađem kartu za Oklahoma. Jedina karta koja je bila, bila za New York, to sam našla u to vreme, bila je sezona u to vreme, sezona putovanja.

Tako da sam otišla sam za Beograd. Stigla sam. Otišla sam na onom poznatom hotelu, hotel "Slavija" i čini mi se da sam i sama spavala. U jutro ja sam ustala, autobus od tuda krene za aerodrom, direktno za aerodrom, autobus koji je *shuttle bus*. Ušla sam tu i otišla u avion. U aerodrom bez ni jednog problema. Ja čujem da tamo me traže sa svih strana, ovde ništa bez ni jednog problema, ja se legitimiram, ali prošla sam. Ja znam, ja znam, koje sam brige nosila, u kakvim poteškoćama sam ja bila dok nisam prošla, ono dok kontroliše policija, carinari, carinari, onaj koji je tamo u aerodromu. Kada sam ja prošla kroz toga i ušla sam u avionu. Bile su tada one telefone, javni telefoni i od njih ja sam zvala moju majku na telefon i rekla sam njoj: "Teta," jer ja majku sam zvala teta: "Teta ja sam stigla". 36

"Gde si?" Ona me pita. Reko ja sam: "Ja sam u aerodrom, sad ulazim u avion nemoj da brineš više. Ja ću da se javim kada budem stigla u Americi." I ona malo se oslobodila. Ja kada sam stigla ovde u [New York] nisam znala gde da idem. Nisam imla pojma, ne znam kuda...

Ali, posle malo vremena brat od mog ujaka, sestra od ujaka ima ovde sina, ali ja njega nisam srela za 20 godine. Imala sam broj telefona i slučajno, samo što vidim na onom imeniku koga sam imala u Americi, vidim imam broj i hoću da ga zovem telefonom. Možda oni ne znaju ko sam ali ja oću da ih zovem na telefon. Ja ga pozovem na telefon iz aerodroma i kažem: "Ja sam ta i ta i imam potrebe sve dok ne vadim kartu." Znae kako je bilo osetljiva atmosfera...

Redžep Myftari: Možete da nam kažete kada ste došli ovde u Americi kako ste se snašli, ko je tebe čekao, kako ste se osećali da dilaziš iz ratnih zona i da ulaziš u New York?

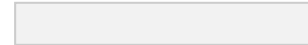
Ljunturije (Ljumka) Krasnići: Uhhhhh... mnogo je, mnogo... ovde Život je... poteškoće Života, naj više ovde sam osetila, imala sam poteškoće. Najteži deo ja sam doživela na ovome periodu od kada sam stigla u Americi, sve dok nisam se malo akomodirala, sve dok nisam se snašla. Kada sam ja stigla u New York, u aerodromu bilo je kasno u noći. Ali još nešto bila je jedna koincidencija, da ti pričam jedan

slučaj. Sreća ovde, na ovom putu bila je sa mnom, na moju stranu. Ja nikako nisam znala da viza za Ameriku, moja viza je skadiralala, isteko joj rok, izvinite, i reko *expired*... skadiralala onoga dana 10. jula. Kada sam ja ovde stigla u... Časova bilo je let. Let je bilo u kasnim časovima noći i kada sam ja stigla bilo je još 20 u 12h, znači bilo je 10. juli.

U datum... u 20 do 12h, kada sam se prijavila pored onog policajca u carini, u airodrom i on je gledao na to... nato on mene reče: "Ti ne možeš da ulaziš u Americi jer tvoja viza je skadiralala". I ja na to kažem: "Kako skadiralala?" Ja sam je uzela i pogledala deset puta, aha deseti dan. Reko: "Ne verujem ja sam došla iz Amsterdama i niko mi nije zaustavio ni..." on nastavlja: "Ne, ne tvoja viza je skadiralala. Ti ne možeš da ulaziš u Americi". I ja, malo više tada sam bila snalazljiva i reko mu: "Ne, ne, ne, ja ne verujem tebi i neću da razgovaram sa tobom," reko ja: "Imam još 20 minuta, da ulazim. Ti, nemoj mene da me zadržavaš ovde da mene ide vreme, pustite mene sa one strane pa onda mi možemo da razgovaramo". Da ja prolazim ono, znate: "Da idem preko granice" u tom smislu, granicu, carinu aerodroma, reko: "onda mi možemo da razgovaramo".

[Video-intervista ovde je presečena, ovom prilikom početak rečenice]

...drugo i ja ga pozovem i kažem, ona se zvala Raba, i reko joj: "Ja sam Ljumka, i tako i tako" ja se predstavljam, "možda je kasno, ali nemam gde da idem, došla sam danas, i molim te da li ima mogućnosti da ja dolazim kod vas?" Ona mi reče: "Ni govora za ovaj posao, ali nemam kola da dolazim 37

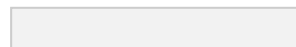
po tebi da te uzimam, ja sam trudna" Stvarno bila trudna, bila je pred porođaja. Reče: "Šaban nije ovde, ali ako imaš mogućnosti, uzmi ti jedan taxi, ti uzmi taxi, ja ću ti naplatiti, samo ti dođi, evo ti adresa, kao i svi albanci, gde god da smo (nasmije se). Onda, bez daljeg ja sam otišla sam ja tamo i iste večeri ja sam stigla. Dočekala me super, jako dobro, koji doček tako da ja ne mogu nikad da zaboravljam njoj onaj doček. Ja sam sedela kod njih tri meseci ipo.

Međuvremeno, ja sam tražila posao. Tražila sam posao preko novina, tražila sam ovako, nisam ni znala šta, samo htela sam nešto da radim. Tražila sam, ali... kada ja nakon dva-tri dana ja sam pozvala jednu agenciju da dobijem kartu za Oklahoma, htela sam tamo da idem, u Oklahoma jer ja sam razgovarala sa njima, oni mi rekli: "Hajde!" Ali za sreću nije bilo karata opet međuvremeno. Hem plus ovaj moj rođak, ovaj brat od ujaka, Šaban malo mi menjao mišljenje: "Gde očeš da ideš? New Yorki je za nas za naš komunitet, mi pomažemo jedan drugog, gde očeš da ideš tamo daleko, vidi da je rat, neka ti neko bude blizu, tamo vamo". I ja sam odlučila da ostanem u New York. Ostala sam u New York, ali sreća nakon dve nedelje ja sam pronašla posao. Videla sam, uzela sam dnevne novine, novinu "Koha Ditore" u ono vreme, ona se štampala ovde u New York.

Kupila sam novinu svakog dana da čitam svakog dana, da čitam svakog dana, kako da se informišem šta se događa tamo. Internet tada je bilo teško, nismo imali internet i tako, imali su ali ne tamo gde sam bila ja i da se informišem. Kada sam ja videla na novinu "Koha Ditore" one oglase za zapošljavanje, jedna od

agensija, jedna albanska agencija je dala, tražili su jednu radnicu, pomoćnik sekretarice, agenta za sređivanje, agenta za karte, znači za rezerviranje karata. I ja njih pozovem bez ustručenja. Pozovem njih telefonom i kažem im: "Ovako, ovako, ovako, ja sam ta i ta, javljam se po vašem oglasu u novine". On mene pita: "Koliko godina imaš?" Prvi uslov, koliko godina imaš? Ja mu kažem: "Šta ima veze ovde sa mojim godinama?" On kaže: Ne samo da bude mnogo mlada, da bude mnogo mlada, ove mlade dolaze i odlaze, ostavljaju posao na pola". "A ti?" Rekao sam: "Ja imam 34 godine, još nisam bila napunila 34 ali". Reče on: "Ooo vrlo dobro, gde živite, gde stanujete?" Ja kažem: "U Manhattan 130 i koliko, 180 je ulica". On reče: "Ou, mi se nalazimo na zlu sreću u Brooklyn, to je mnogo, jako daleko za vas, ne možeš da putuješ, to je mnogo teško za tebe toliko da putuješ". Ja na to odgovaram njemu: "Ne, ne, ne, ja privremeno stanujem kod ovi ja se nalazim u jednoj porodici, inače ja sam se odlučila kako god nađem posao da ga prihvatim i da nađem stan." Tako da ja nisam htela da napustim šansu za posao. I oni mi rekli: "Dobro", i ja sam se odlučila. Ostavili smo da se sastajemo da bi bila neka vrsta, termin za intervju, po prvi put što dolazim u Brooklyn. Orijehtacija sa vozovima sa onim pfff, za mene nisu postavljali problem. Dobro sam se snašla.

Došla sam i dobila sam posao, znači oni su mene primili. Počela sam sa radom. Posle mesec ipo ova 38

agencija gde sam ja počela da radim, našli su mi stan. Oni su mi pomagali da pronađem jedan stan, jako blizu radnog mesta, i ovako posle ja sam nastavila. Međutim, međutim rat, ofenzive tamo, onaj, onaj masakar, ono što je počelo u godinu... nakon bombardovanja od strane NATO-a u Kosovo. Tada moja porodica, ja sam imala veliku porodicu, velika je i dan danas, faktički ja sam imala i babu, majku, oca, braću, sestre, sestre udate, sa decom, sa malom decom, jedan-pet [godine], jedan-jedan sedam, jedan-jedan šest, sasvim mala deca, naj starija je bila 14 godina od naše dece. I tako reči ja sam bila sada preokupirana ne samo sa ratom u Kosovo nego, uglavnom šta sa mojom porodicom. Oni su pobešli, polovina njih su se razili te po Albaniji te... koliko dana nisu se satali, danima nisu se sastali, danima nismo znali gde se nalaze niti smo imali nikakve veze.

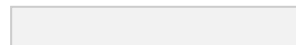
Međutim, kuće su se popalile, sve naše kuće, kuće od moje braće, moja kuća, kuća mojih roditelja, i svaka kuća, u jedno dvorište imali smo kuće, svaka popaljena kuća, popaljili. Šta mi naj više boli, pored svemu što se narušilo meni je ostala bolka u brojnim slikama i knjigama koja smo imali mi u našoj biblioteci moga oca i slike koje su nestale. Znači, ovo je koje ne može da se vrati nikad. Toje bilo, bilo je jedan moj komšija, dečak sa komšiluka on je ovde živeo, bio mi je moj prvi komšija u Peći i rekao je meni malo kao olakšicu šta se desilo tvojom kućom, znaš: "Eii, Ljumka jel znaš šta ima novo?" Ja ga pitam: "Šta?" On reče: "Uhaaaa, popaljena je naša mahala". Reko: "Dobro Ariane, zar i naša kuća?" On: "Vaša mislim naj više je popaljena i dala plamen, i svi su rekli: 'Uuuh kuća Krasnićeva koju plamen daje jer izgleda bilo je mnogo slika, Lumkine slike su...' " (nasmije se), jer ja sam imala mnogo, i voljela sam fotografije, tako mi je bilo kao slabost fotografija.

I tako da, mene su me javili da smo popaljeni i to sve, ali ja nisam se mnogo bila nasekirana za to. Ja sam

uvek rekla samo da li su se ljudi spasili, da nisu nekog od porodice ubili? Ali, na sreću iz uže naše porodice svi su živi. Mnogo sam brinula za čerke, jer čerke od brata su bile oko 14 godine, bile su dve tri, pa bile su mnogo razvijene, odrasle, mi smo čuli svako jaku priču, šta se dešava sa curama tokom puta prema Albanije, Crne Gore, kako ih uzimaju, šta im.... Tako da ja sam imala velike brige i kad god sam razgovarala telefonom, ja sam pitala porodicu: "Lena gde je? Arta gde je? Gde je ona?" Ja sam ih mnogo voljela, za to sam bila puno brižna. Ja sam ostavila bratanicu jako malu. Jedna je bila godinu ipo, i za nju samo sam se pitala: "Disi gde je?" Eh sad govorim za decu, za decu mi smo bili mnogo brinuki i za babu, jer baba je bila nepokretna, ili pokretna nego imala je više od sto godina. Baba u to vreme imala je 102 godine, za vreme rata, međutim oni su se spasili živi i...

Ali sa druge strane, ja u Americi imala sam mnogo problema sada jer... problem. Ja nisam imala problem za sebe, ali bila sam mnogo preokupirana i u glavnom mene je mučilo kako oni žive. Tako da, ja sam mnogo radila, desilo se da radim na dva-tri radna mesta držala sam, ne samo dva, bilo je,

39

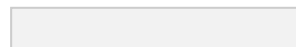
desilo se da sam na dugo vreme radila na dva, triradna mesta. Desilo se da nisam mogla da spavam šest meseci, nisam mogla... samo da bih radila i da njima pomažem za ono vreme kada su bili u Albaniji tamo-ovamo. Posle kada su se vratili ja sam mnogo radila da bih mogla da im pomažem da bih... kako bih mogli nekako da se ponovo ukuće, malo poboljšavaju život, deca posle, deca da idu u školi, tako da, opet ja sam ponosna da sam ja nešto radila za moju porodicu, malo više da pomažem porodici (nasmije se). Posle, otac nije mnogo živio. On je umro. Došli su posle u Americi, tata i mama, došli su u Americi i živeli samnom. Odlučila am da njih imam ovde blizu kao roditelji jer tamo mnogo teške uslove života, posle rata sve dok su izgradili kuću, zimi hladno, dok moji roditelji su bili u godinama i tako nasekirani od rata, i od života. Uzela sam njih ovde malo, došli su. Ovde su živeli dok nije otac hteo da umre, prije nego da umre on se vratio u 2014., 2012. I ovo je moj život u Americi.

Međutim ja moj posao profesionalno sam završila. Da, da imala sam sreće, imala sam mnogo sreće, mnogo me sreća pratila ovde. Ja sam tamo bila ekonomista, imala sam radno iskustvo u računovostvo i u financije, imala sam dobro iskustvo. Radila sam tamo bajagi jedno vreme oko dvanest, trinest dobrih godina, radila sam, taman dobro i stručno. Kada sam došla ovde, u prvoj godini ja sam se snalazila u agenciji kod ovih, kod onih albanskih prijatelja, tamo sam ja pronašla posao. Nakon jedne godine, promenila sam posao i prešla sam u Manhattan, tamo sam bila konsolidatorka, i tu kao turistički agenta za karte. Međutim, onaj vlasnik osetio je da ja radim one kalkulacije, ulaz i izlaz karata kako i šta i ja njemu ostavljam dobre utiske i jednoga dana me pozvao u kancelariji i rekao mi je: "Ljumka," da nisi ti zainteresovana, jer ja vidim da si ti ovako i ovako, ekonomista, vodiš računovostvo, da li možeš, imaš mogućnosti, jeli voliš da radiš *accountant* [financije]?" "Da ovo je moja profesija, sa vekim zadovoljstvom ja obavljam ovaj posao nego da kupim karte, i rezervišem karte". Dobro, tako da ja sam počela i nastavila da radim to.

Radila sam dobro, osam godina, i stručno i po ekonomskom sistemu, računovostvo, financije a ja ovde u Americi dobro... zaposlila se dobro i mešuvremeno, kasnije imala sam sreću preko veza jedne moje drugarice, u jednoj firmi, advokatska firma, bila je velika mnogo, i tamo sam prešla u računovostvo, departman za računovostvo gde i dan danas radim ima već deset godina na radno mesto, ovde sam pronašla sebe jako mi je dobro.

Sada jedini problem je meni samo zdravlje, jeste zdravlje inače nemam nikakve probleme u porodici. Svi su se... jedan deo je ovde, braća su došla, sestra, bratanci su tamo, dobro su. Ja sam ovde završila nešto, pohađala sam nekoliko kurseva, neke stručne stvari samo radi struke da budem što bolja. Na posao radim dobro, našla sam sebe i zahvaljujem mnogo zemlji Amerike da nam je omogućila... ne samo mene lično, mojoj porodici nego koliko je ona dala za Kosovo i šta još uvek radi, sada, danas i

40

nadalje. Ovo je moj život...

Ja verujem da ću se vratiti u Ameriku. Sada se sećam, stvarno zaboravila sam da vam kažem. Posle rata, kada smo se stabilizovali i ovako, moje društvo sa kojima sam ja radila, zvali su me telefonom i rekli su mi: "Ljumka, obavezno da se vratiš". Reko: "Zašto da se vraćam sada?" Reče: "Da se vraćaš i da nastaviš tvoj posao tamo gde si ti ostavila". Reko: "Ne ja u Kosovo [neću] ne vraćam se više, ja mogu da dajem svoje doprinose i od avde. Više se ne ratuje, da je bio rat, mogli bih da pomažemo, znači nema potrebe. Vi ste tamo, ako je potrebno da pomažete". Reče: "Ne, ali ima mesta i za tebe" ja upitah: "Mesto i za mene?" Reko: "Ja se ne borim za radno mesto. Ja sam se ovde snašla vrlo fino, ja sada imam potrebe samo da... radim i da nastavljam moj život". Tako da oni su se... ali ja sam dobro uradila, što nisam se vratila (nasmeje se).

